
KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Romániai Magyar Közgazdász Társaság
Asociația Economiştilor Maghiari din România
Gesellschaft Ungarischer Ökonomen aus Rumänien
Hungarian Economist's Society of Romania

Tartalomjegyzék

SOMAI JÓZSEF:

Ajánlataink 3

GÁSPÁR FERENC SZABOLCS:

Külkereskedelem és protekcionizmus 5

AMBRUS ZSOLT:

„Bonus-Malus” rendszer a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításban 19

REIKLI MELINDA:

Helyzetkép a romániai villamos energia piacáról és a hozzá kapcsolódó piacokról 31

GERÉB LÁSZLÓ:

Gazdasági felsőoktatás Székelyudvarhelyen 43

SOMAI JÓZSEF:

Egyed Ákos: Gróf Mikó Imre – Erdély Széchenyije (könyvismertető) 48

PÁSZTOR CSABA:

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban 49

Hírek 52

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata és tartalomjegyzéke 56

Ajánlataink

Bizonyára felfigyelnek olvasóink néhány újdonságra, amikor kezükbe veszik folyóiratunk ez évi első számát. Szemmel látható, hogy szaklapunk újított formát öltött. Szándékunk és reményünk, hogy mostantól havonta jelenjék meg egy-egy számunk. Úgy tűnik, hogy az érdeklődés segít ebben a szándékban 60–100 oldal nagyságrendig. Az utóbbi időben felpeteszült az erdélyi magyar szellemi élet a szakmánkban. Sok a fiatal, kezdő egyetemi és főiskolai oktató, aki hajlandó szakmai tanulmányok közlésére, s az érdeklődők körébe tartoznak a mesteris hallgatók is. Mindemellett szívesen vennénk a nagyobb érdeklődést a gyakorlatban dolgozó kitűnő szakembereink részéről, mégpedig azt, ha lapunkban gyakrabban osztanák meg tapasztalataikat a szakma iránt érdeklődőkkel.

Valószínű azt is észrevette olvasóink, hogy mostantól a folyóirat a Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babes-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodás-tudományi Kar magyar tagozatának közös közlönye lesz. Nem újdonság, hogy már ezidáig is három egyetemi oktató a szerkesztőbizottság tagja volt (Kerekes Jenő nyugdíjas egyetemi tanár, valamint Vincze Mária és Juhász Mónika Anetta jelenlegi oktatók), jelen számmal kezdődően pedig szerkesztőbizottságunk kiegészül Nagy Ágnes egyetemi oktatóval. Mindhárman a kolozsvári egyetem közgazdasági kar magyar tagozatán oktatnak. Mindemellett elmondható, hogy az együttműködés eddig is gyümölcsöző volt, mivel a szerkesztőbizottsági tagok mellett igen sok jó szakmai dolgozatot kapott és közölt lapunk az egyetemi oktatóktól, Kolozsvárról, de Csíkszeredából, Nagyváradról és Sepsiszentgyörgyről is. Úgy hisszük, ez az együttműködés lapunk szakmai színvonala emelésének a záloga. Örömmel és nagy megtiszteltetésnek vettük és vesszük továbbra is, hogy Török Ádám, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, illetve Csanádi András, a Magyar Tudományos Akadémia munkatársa is vállalta a szerkesztőbizottsági tagságot.

Ebben a számban három kitűnő közérdekű mesteris dolgozatot közlünk, reméljük sokak kedvére. Az első tanulmány a külkereskedelem liberalizációjának világviszonylati térhódítását vetíti a romániai liberalizálási állapotokra, és választ keres arra a kérdésre, hogy Románia hol helyezkedik el ezen a területen, illetve hogy melyek azok a védekező eszközök, amelyek ellensúlyozhatják a liberalizált versenykövetkezményeket, fenntartva annak olyan fokát, amely még lehetővé teszi a nemzetközi konvenciók tiszteletben tartását. A szerző adatokkal és a díjazások rendszerével tárlja Románia protekcionizmusának vagy liberalizációjának másokhoz viszonyított fokát.

A villamosenergia-piac leírásáról szóló dolgozat nehezen behatolható és megismerhető területről mutatja be Románia mai képét és a mostani piacállapot hatását a gazdaságra és a közérdekű életvitelre. Továbbá tárgyalja a román állam megváltozott szerepét a villamosenergia-menedzsmentben valamint az energia, a fenntarthatóság és a szolgáltatások tulajdonlását. Az elő-

---

csatlakozás időszakában a villamosenergia-piac átalakulóban van, és még néhány reformra van szükség egy reális versenyképes piac kialakításához. A dolgozat szemléletesen részletezi a villamosenergia-piac szereplőit és azok súlyát a szabadpiac kialakításában játszott alkotó tevékenységükben.

A „Bonus-Malus” kötelező biztosítási rendszer, amely már a legtöbb országban alkalmazást nyert, rövidesen (2007-től) nálunk is alkalmazott rendszerré válik. Ennek elvi alapja az, hogy az a biztosított, aki nem követ el valamilyen kárt egy meghatározott időszakban, kedvezményben részesül (bonus), vagy épp fordítva (malus). Vannak államilag szabályozottan alkalmazott rendszerek, de léteznek olyan országok is, amelyek az állami beavatkozás nélkül alkalmazott rendszereket alkalmazzák. A szerző jogosan bővebben foglalkozik a Magyarországon alkalmazott rendszerrel, mert a prognózisa szerint ez a rendszer kerül Romániában is alkalmazásra.

Folyóiratunk új formátumában továbbra is megtartja tartalmi struktúráját, és a tudományos és tudományterjesztő dolgozatok mellett más közérdekű ismertetőket és tájékoztatásokat is közöl a gazdaság iránt érdeklődőknek, de a Társaságunk életéről is tájékoztatjuk tagjainkat, az oktatókat valamint a diákokat.

Ebben a számban folytatjuk a felsőoktatási intézményeink életét, célját, tevékenységét bemutató írásokat, a gazdasági szakma iránt fogékony fiatalok érdeklődését megcélzó szándékkal. Most a Modern Üzleti Tudományok Főiskola Székelyudvarhelyi Képzési Központja bemutatásán van a sor. Amint kitűnik az ismertetőből, ez a főiskola 1998-tól működik az azonos nevű és oktatási tartalmú tatabányai intézet patronálásával. Jelenleg közel 300 hallgató tanul az intézetben, ebből 112 a nappali tagozaton, 55 a levelező tagozaton és 115 euromenedzser távoktatásban. A főiskola vezetősége nagy erőfeszítéseket tesz a gazdasági versenyképes szakemberképzés feltételeinek megteremtésére.

Nagy örömünkre szolgál, hogy bemutathatjuk a nemrég megjelent Egyed Ákos kötetet Gróf Mikó Imre életéről és nagy jelentőségű népmentő tevékenységéről. A szerző, neves történészünk, magas tudományos szinten, de élményszerűen mutatja be a nagy tudóst, kiváló kultúrémbert és társadalomszervezőt. Ismét átéljük azt a küzdelmet, amelyet a tudós hazafi önálló intézményrendszerünk kialakításáért vívott, s melynek hatását ma is érezzük: az Erdélyi Múzeum-Egyesület vagy a Gazdák Egyesülete több megpróbáltatást átélt, de ma is létező intézmények, amelyek most is szervezik életünket.

Lapunkban továbbra is közöljük Pásztor Csaba tollából a változásokat és újdonságokat a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásról és a közérdekű híreket, melyek érdeklődésre tarthatnak számot a gazdasági szakemberek és tagságunk részéről.

Reméljük, hogy olvasóink az újításunkat szívesen veszik, de örömmel vesszük akár elmarasztaló motivált véleményüket is, amely bizonyosan munkánk és a szakma haladásának segítségére válhat.

Somai József főszerkesztő

Külkereskedelem és protekcionizmus

GÁSPÁR FERENC SZABOLCS

A világkereskedelem liberalizálása és fokozatos kibővítése mind az Európai Unió, mind a Világkereskedelmi Szervezet (World Trade Organization) legfőbb irányelve és célkitűzése. Ennek ellenére még távol vagyunk attól, hogy a világkereskedelem teljes szabadságáról beszélhesünk.

Bár a '30-as évek zárkózottsága után elindult egy folyamat ez irányba, amelynek eredményeként 1947-ben jött létre a GATT, majd a GATT uruguayi fordulója alatt (1986–1994) a WTO – amelyek feladata a kereskedelmi akadályok megszüntetése, a világkereskedelem előtt való lebontása –, és bár voltak jelentős vagy kevésbé jelentős eredmények a fordulók során, még napjainkra sem valósult meg a korlátoktól mentes szabad kereskedelem.

Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a WTO egy újabb fordulót indított 2001 novemberében Dohában, amely célja, hogy a tagországok egymással folytatott tárgyalássorozatok alatt további lépéseket tegyenek a kereskedelem liberalizálása érdekében. E forduló jelszava is kifejezi, hogy a protekcionizmus még nem egy lezárt ügy: protectionism – unfinished business.

A protekcionizmust jellemző kettősség, vagyis hogy harcolnak ellene, és mégis létezik, a különböző érdekcsoportok lobbizásának tudható be. Egyfelől ott van a lakosság, a fogyasztók, akik a kereskedelem liberalizálásában érdekeltek, másfelől ott vannak a termelők, a gyárak, vállalatok vezetői, akiknek viszont hasznuk származik a védelemből, és bár ez utóbbiak vannak kevesebben, mégis aktívabban érvelnek a protekcionizmus hasznossága mellett. Ezek különböző protekcionista eszközök bevetését követelik a kormányoktól, hogy védelemben részesüljenek a külső versenytársakkal szemben. Számos ilyen eszköz van, a legfontosabbak a következők:

– **Vámok**, amelyeket az importált termékekre szabnak ki, és általában érték szerint, azaz ad-valorem, de egyes esetekben importált egységenként számolt illeték formáját öltött megállapított adók.

– **A kvóták**, amelyek egy adott időtartam alatt az országba beérkező import teljes mennyiségét vagy bizonyos esetekben az értékét korlátozó megszorítások.

– **Termelési szubvenciók**, amelyek az állam részéről történő transzferek a termelők felé, annak érdekében, hogy támogassák a termelők költségeit. Ennek olyan hatása van, mintha a termelők alacsonyabb költségen tudnák előállítani a termékeiket, és ezáltal előnybe kerülnek a külföldi versenytársakkal szemben.

– **Állami kereskedelem**, a kormány vásárlásai és eladásai hatnak a piac egészére, a piaci

---

árakra, és előnyben részesíthetik a hazai termékek szállítóit.

– **Behozatali tilalom**, a kormányok néha bizonyos termékeknek a belső piacról való teljes kizorítása érdekében behozatali tilalmat rendelnek el.

– **Kiegyenlítő és antidömping vámok**, válaszlépésként használják abban az esetben, ha egy termék szubvencionált áron (kiegyenlítő vám) vagy dömpingáron (antidömping vám) érkezik az országba.

– **Devizasabályozás**, a külföldi fizetési eszközökkel való tranzakciók adminisztratív korlátozásának politikája. Bizonyos árucikkek importjára rendelkezésre álló deviza mennyiségének korlátozása növeli az árat (ha hazai pénznemben számolunk) és csökkenti az import mennyiségét.

– **Egyéb, nem vámjellegű korlátozások**, ide tartozik az adminisztratív munka és a bürokratikus munka erőltetése, mint például az egészségügyi és biztonsági előírások diszkriminatív alkalmazása, eltérő szabványok, minőségi szabályozás, „vásároljon otthon” mozgalmak stb., amelyek diszkriminációs jelenségek az importtal szemben.

– **Önkéntes exportkorlátozások**, az importáló és az exportáló ország közt létrejön egy egyezség, amelyben az exportáló ország vállalja, hogy nem fog többet exportálni a megegyezettnél az importáló országba. Csak az elnevezésben szerepel az önkéntes szó, mert általában a nagy importáló országok gazdasági erejükénél fogva rákényszerítik ezt a korlátozást a kisebb exportáló országokra.

Mindezek közül a leggyakrabban alkalmazott technikák a vámok, a kvóták vagy korlátozások, a szubvenciók és egyéb, adminisztratív jellegű korlátozások. Az ilyen és hasonló technikák alkalmazása hatással van a gazdaságra mind mikro-, mind makroszinten.

Ha mikroszinten, egy termék piacát vizsgáljuk, akkor a külföldről érkező termékekre kivetett vám miatt a következő változások fognak végbemenni az illető piacon: első lépésben megnövekedik a hazai árszínvonal az illető termék világpiaci árához hozzáadott vám értékével (ha az importkínálat teljesen rugalmas – kis országok esete; ha nem, akkor az ár kevesebbet fog növekedni, mint a hozzáadott vám értéke). Az illető termék piacán bekövetkezett áremelkedés miatt viszont lecsökken a fogyasztók kereslete a termék iránt, másfelől viszont megnő a hazai termelők termelése, mivel a piacon uralkodó magasabb árak miatt többet fognak gyártani, növelik a kínálatukat. E kettő eredőjeként csökkenni fog az import mennyisége, mivel az nem más, mint az a termékmennyiség, amely szükséges ahhoz, hogy a hazai termelésnél nagyobb keresletet kielégítsék. A termelők így egy extraprofithoz jutnak, az állam vámbevételhez jut, de mindezt a fogyasztók fizetik meg a magasabb árak által. Ezen túl társadalmi veszteségek is keletkeznek, egyrészt a hazai nem hatékony termelés költségessége miatt, másrészt a fogyasztók határhasznában történő csökkenés miatt. A fogyasztón kívül tehát mindenki jól jár. Éppen ezért megy ilyen lassan végbe a kereskedelem liberalizációja, mert az a fogyasztóknak kedvez-

---

---

ne, de nem kapnának védelmet a leírt módon a hazai termelők, a kevésbé hatékonyak pedig eltűnnének közülük – ezért követelik a vámok általi védelmet.

Hasonló hatása van a többi protekcionista eszköznek is. Általánosan megállapítható, hogy bármilyen kereskedelmet akadályozó eszköz használata nemkívánatos a társadalomra nézve, hisz megdrágítja a termékeket, ugyanakkor védelmi hatásán keresztül nem bátorítja a termelőket arra, hogy minél hatékonyabban és alacsonyabb költségekkel termeljenek. Ehelyett a vámok védőernyője alatt azok a termelők is a piacon maradnak, akik egyébként szabad verseny esetén kiszorulnának.

A vámok és a védelem mellett számos érv elhangzik, a legtöbb azonban közgazdaságtanilag hamis vagy megalapozatlan. Ezek helyett megemlítek három olyant, amelyeknek közgazdaságtani értelme is van:

– Optimális vám értelmében a nagy országok (az importkínálat nem vízszintes – nem teljesen rugalmas) kormányzatai alkalmazhatnak olyan vámszintet, amellyel a vámterhek egy részét átháríthatják az exportáló országra. Ez azért történhet meg, mert a vámok miatt megdrágult importtermékek iránt annyira lecsökken a kereslet az illető országban (amely a világkereslet jelentős részét teszi ki), hogy az a világpiacon is érződni fog;

– Vámok és munkanélküliség csökkenése: mivel a vámok miatt megnő a hazai termelés, és az országban nem volt teljes a foglalkoztatottság, ezért a nagyobb termeléshez több termelési tényező szükséges, többek között munkaerő. Csökkenteni lehet tehát a munkanélküliséget. Vannak azonban más megoldások is, olyan monetáris és költségvetési politikák, amelyek hatékonyabban működhetnek és a szabad kereskedelmet sem sértik. A komparatív előny elve szerint sem kell védeni a termelőket, mert az igazán hatékonyak fennmaradnak és fejlődnek, és a megszűnt ágazatokból a munkások átkerülnek a jól működő ágazatokba. A probléma azonban az, hogy a munkaerő-áramlás nem olyan rugalmas, hogy ez gyorsan végbe menjen, és ezért a vámok hirtelen megszüntetése nagy munkanélküliséget okoz.

– „Kiskorú iparágak” védelme: ezt az érvet Alexander Hamilton vetette fel egyik híres jelentésében, a *Report on Manufactures*-ben. Elmélete szerint vannak olyan tevékenységek, amelyet ha egy ország elkezdene, komparatív előnnyel rendelkezhetne. Az viszont köztudott, hogy minden tevékenység kezdete a legnehezebb, így megtörténhet, hogy egyes fiatal, kezdő iparágak nem tudnák állni a versenyt a kezdeti szakaszokban a már kifejlődött külföldi versenytársakkal szemben.. Ilyen esetben teljesen jogos a védelem, de csak annyi ideig, amíg ezek az ágazatok „fel nőnek”.

A kereskedelmet korlátozó vámoknak makroökonómiai hatásai is vannak az előbb bemutatottakon túl. Sok kormány komoly fizetési mérlegdeficittel küzd, és mivel azt legnagyobb részt a külkereskedelmi deficit (negatív nettó export) határozza meg, ezért arra törekszenek, hogy a nettó exportot növeljék.

Rövid távon az IS-LM modellel jól magyarázhatók a vámok által okozott hatások: a vámok miatt lecsökken az import és megnő a hazai termelés, azaz nő a nettó export (export-import). Az azonnali hatás tehát valóban az, hogy javul a fizetési mérleg. A folyamat azonban folytatódik és a hazai termelés növekedése GDP növekedést jelent, ez pedig nagyobb jövedelmet és ugyanakkor nagyobb pénzkeresletet generál. Ha a Nemzeti Bank nem emeli a pénzkínálatot ennek megfelelően, akkor a kamatlábak is növekedni fognak, ez pedig vonzani fogja a külföldi tőkét, nagyobb megtérülést ígérve, és felértékelődik az illető ország valutája. A felértékelt valuta pedig olcsóbbá teszi a külföldi termékeket, azaz növelni fogja az importot és megdrágítja a hazai termékeket a külföldiek számára, azaz csökkenti az exportot. A kettő eredője épp az ellenkezője a kívánatosnak, hiszen most csökken a nettó export (nem épp annyival, mint amekkora növekedést generált a vám bevezetése, mert csak a nettó export árfolyamtól függő része csökken), azaz nő a fizetési mérleg hiány. Látható, hogy már rövid távon sem hozza az elvárt eredményt a vámok alkalmazása.

A hosszú távú növekedési modellel tovább elemezhető a vámok hatása. Eszerint a gazdaságban hosszú távon megnövekedett jövedelmet és ennek megfelelően a nagyobb keresletet észlelik a vállalatok, és megdrágítják a termékeiket. Emiatt ismét nőni fog a pénzkereslet, mert a drágább termékek megvásárlásához több pénzre van szükség, ez további kamatláb-növekedést eredményez, ez pedig valutafelértékelődést és beruházás-csökkenést. A felértékelt valuta csökkenti a nettó exportot, továbbá ez és a beruházások csökkenése miatt a rövid távon megnövekedett GDP visszajut a potenciális szintjére. A vámok tehát makroszinten kiszorítják a beruházásokat, a nettó exportot (hosszú távon) valójában nem nagyon változtatják meg, viszont szűkítik a kereskedelem méreteit azáltal, hogy mind az exportot, mind az importot csökkentik.

Protekcionizmus Romániában

A protekcionizmus nemkívánatos hatásait ismerve, 1989 után hazánk is a liberalizáció útjára lép, számos szabadkereskedelmi megállapodást köt, többek között az Európai Unióval is, amely az ún. Európai Egyezményben konkretizálódott, és 1995. február 1-jén lépett érvénybe. Már azelőtt szabadkereskedelmi egyezményt kötött az Európai Szabadkereskedelmi Társulással, amely 1993. május 1-jén lépett érvénybe. 1997. április 12-én Románia aláírja a CEFTA-hoz való csatlakozási szerződést. A nagyobb horderejű egyezmények mellett még különböző országokkal kötött szabadkereskedelmi megállapodást, mint pl. Törökország, Horvátország, Izrael, Albánia, Macedónia, Moldávia, Szerbia-Montenegró, Bosznia, Hercegovina. A fenti országokkal kötött egyezmények célja a szabadkereskedelmi zóna létrehozása volt a tagok között, bizonyos, átmeneti időnek nevezett időintervallumban (általában 10 év), de ez csak az ipari termékekre vonatkozott, a mezőgazdasági termékekre csak kölcsönös kedvezményeket voltak hajlandók nyújtani. Mindezek mellett Románia a WTO tagja is, ezért alkal-

maznia kell a legnagyobb kedvezményes elbánás (most favoured nation - MFN) elvét is, amely kimondja, hogy ha egy országnak valamilyen kedvezményt nyújt az ország, akkor azt azonnal és minden fenntartás nélkül minden más tagországnak is meg kell adni. Ez alól azonban kivétel tehető regionális integrációs szerződésekben, mint amilyenek a fentiek.¹ Ezért történhet meg, hogy Románia esetleg alacsonyabb tarifákat állapít meg bizonyos termékekre, amelyek például a CEFTA-ból érkeznek, mint azokra, amelyek Ázsiából érkeznek. Ez utóbbira az MFN tarifát alkalmazzák.

Románia tehát, mint a WTO tagja és mint szabadkereskedelmi társulások tagja, liberálisabb kereskedelmet folytató ország. Annak ellenére, hogy komoly kereskedelmi- és fizetési mérleg zavarokkal küzdött és küzd az exporthoz képest jóval nagyobb import miatt, az évek során nem alkalmazott olyan lépéseket, amelyek a kítűzött célt, vagyis a minél teljesebb körű liberalizációt valamilyen módon hátráltatta volna. Ennek ellenére érdemes megvizsgálni a protekcionista eszközök időbeni alakulását, és összehasonlítást végezni a többi ország „védelméhez”, mindenekelőtt az Európai Unióhoz képest, amelyhez csatlakozni szándékszik Románia is, és amely a legnagyobb kereskedelmi partnere az országnak.

A protekcionizmus fokának becslésével, mérésével olyan nemzetközi szervek próbálkoztak, mint a WTO, OECD², UNCTAD³ vagy a Világbank. Nyilvánvalóvá vált, hogy a pontos felmérés lehetetlen, hiszen számos tényező nehezíti a kutatást, mint például az adatok beszerzésének nehézsége, az adatok megbízhatósága, összehasonlíthatósága, kutatási módszerek behatároltsága stb.⁴ Éppen ezért az alábbi módszerek eredményeit csak fenntartásokkal szabad (kell) elfogadni.

A protekcionista eszközök nagyon sokfélék és sokszínűek lehetnek, de két nagy csoportra lehet őket osztani:

- tarifális korlátozások és
- nem-tarifális korlátozások.

1. Tarifális korlátozások

Ebbe a csoportba a vámok tartoznak, amelynek célja, hogy az áruk eredeti, vámbeli értékére rászámolva, megnöveljék az illető áru árát a hazai piacon, védve így a hazai termelőket a külföldi versenytől.

Lássuk a vámok általi protekcionizmus becslésére használt módszereket.⁵

a) A megállapodott MFN tarifák egyszerű számtani átlaga (azok a vámtarifaszintek, amelyekben megállapodott Románia mint maximális vámszínvonal, amit még alkalmazhat mint a

¹ Csáki György (2002): *A nemzetközi gazdaságtan alapjai*. Budapest, Napvilág Kiadó. 207. o.

² Organisation for Economic Co-operation and Development

³ United Nations Conference on Trade and Development

⁴ Vass Andreea (2004): *Proteccionismul European. Implicații pentru România*. București. Editura Economică. 43. o.

⁵ Vass Andreea (2004): *Proteccionismul European. Implicații pentru România*. București. Editura Economică. 44-50. o.

WTO tagja)

Románia esetében a maximális MFN vámtarifák egyszerű átlaga, amiben a tárgyalások során megállapodtak, a következő:⁶

40,4% az összes termékre nézve,

98,4% a mezőgazdasági termékekre,

31,6% a nem mezőgazdasági termékek esetén.

Ezeket a vámszinteket legkésőbb 2004-ig kellett elérje Románia, és ezt teljesítette is. A többi ország esetében mások voltak a megállapodott értékek, pl. Bulgária 2010-ig 24,5%-ra kell csökkentse az összes termékre számolt vámtarifa szintjét, a mezőgazdasági termékekre 2001-ig 35,6%-os szintet alkalmazhat, a nem mezőgazdasági termékekre kivetett vámját 2010-ig 23%-ra kell csökkentse.

Magyarország vállalta, hogy 2002-ig 9,7%-ra csökkenti a tarifáit az összes termékre számolva, illetve 6,9%-ra a nem mezőgazdasági termékekét. A mezőgazdasági termékek vámjait 2001-ig 27,0%-ra mérsékli.

Lengyelország 11,8%, 32,9%, illetve 9,6%-ra redukálja az összes termékre, a mezőgazdasági, illetve a nem mezőgazdasági termékekre számolt vámjait legkésőbb 2002-ig.

Az EU vámtarifái a fenti sorrendben: 4,1% (2004), 5,8% (2003), 3,9% (2004); Szlovénia esetén: 23,7% (2003), 23,3% (2000), 23,7% (2003); Nigéria viszont: 118,4% (1999), 150,0% (1995), 48,8% (1999).

Látható, hogy a térség országaiban, illetve az Unióban az alkalmazható maximális MFN tarifák jóval alacsonyabbak, mint Románia esetében, de ez még nem azt jelenti, hogy ezt a szintet alkalmazta országunk az importált termékekre. Ez inkább azt mutatja, hogy ezek a maximális szintek, ennél erősebb protekcionizmus nem alkalmazható.

b) Az alkalmazott MFN vámtarifák egyszerű átlaga (nem tartalmazza a különböző egyezmények által szabályozott preferenciális vámokat, mint pl. amit Románia alkalmaz a CEFTA-ból érkező importra)

Az előző pontban bemutatott átlagok a legmagasabbak, amik alkalmazhatóak, de az országoknak lehetőségük van, hogy ennél alacsonyabbakat alkalmazzanak a legnagyobb kedvezményes elbánás elvét betartva. Románia is alacsonyabb tarifákat alkalmaz, mint a megállapodott.

Ez a jelenség, hogy eltérés van a megállapodott maximum vámtarifák és az alkalmazott tarifák között, eléggé általános, főleg a kevésbé fejlett, illetve a fejlődő országok körében. Ezzel ellentétben a fejlett és a legfejlettebb országok ugyanazt, vagy közel ugyanazt a szintű vámtarifát alkalmazzák a külkereskedelmükben, mint amiben az uruguayi forduló alatt megállapodtak.⁷

Az átlagos megállapodott tarifák például 3-szor magasabbak, mint az átlagos alkalmazottak

⁶ WTO Secretariat (2005): *World Trade Report*, 305. o.

⁷ World Trade Organization (2002): *Annual Report 2002*, 32. o.

Latin-Amerikában, és 2,5-ször magasabbak Délkelet-Ázsiában. Ezekben az esetekben a megállapodott tarifák nem igazán járulnak hozzá az alkalmazott tarifák stabilitásához, mivel lehetőséget adnak ezeknek az országoknak, hogy megemeljék az alkalmazott tarifákat egészen a megállapodott szintig.

A Kereskedelempolitikai Átvilágítások (Trade Policy Review) azonban azt mutatják, hogy ilyen esetek általában nem történnek meg.⁸

A WTO statisztikái valamint *Románia Importvámtarifáinak Használati Útmutatója (Ghid de utilizare a tarifului vamal de import al României)* szerint országunk a fenti importvámtarifákat alkalmazta.

	1998*	1999**	2001**	2002*	2004*
Átlagos alkalmazott importvám (MFN) az összes termékre	25,49%	28,9%	16,9%	19,18%	15,64%
Átlagos alkalmazott importvám (MFN) a mezőgazdasági termékekre	37,5%	-	24,4%	29,5	27,7%
Átlagos alkalmazott importvám (MFN) a nem mezőgazdasági termékekre	19,59%	16,2%	15,8%	17,56%	14,7%

Forrás: WTO (2005): World Trade Report 2005 (az 1999-es és 2001-es évre); az 1998-as, 2002-es és 2004-es évre a szerző számításai a Románia Importvámtarifáinak Használati Útmutatója alapján

* csak az MFN tarifák átlaga

** a preferenciális (alacsonyabb) vámok is bele vannak számolva

Összehasonlítva az a) pontban levő szintekkel, kitűnik, hogy Románia valóban alacsonyabb tarifákat alkalmazott a vele semmilyen társulási viszonyban nem levő kereskedelmi partnereivel szemben, de arra nem volt példa, hogy növelte volna a tarifáit az évek során egyetlen esetet kivéve. Az 1998-as év végén a kormány úgy döntött, hogy a kereskedelmi mérleg további romlása érdekében egy 6%-os ad-vaorem vámmal megnöveli az alkalmazott tarifáit, amit majd fokozatosan visszacsökkent. Az első csökkentés már 1999. január 1-jén megtörtént, ekkor 4%-ra hozták vissza a plusz vámot. A második csökkentés 2000. január 1-jén volt, ekkor 2%-ra csökkentették a plusz vámot, majd 2001. jan. 1-jén teljesen eltörölték a plusz ad-vaorem vámot.

Ezt a lépést a WTO, mivel hivatalosan értesült, teljes mértékben törvényesnek ítélte. Ez a vámtarifa-emelés a statisztikák szerint az import több mint 63%-át érintette. Az összes termékre számolt MFN tarifákat mutató táblázatban is látszik, hogy az 1999-es évre 3,4% ponttal magasabb az alkalmazott szint.

⁸ World Trade Organization (2002): *Annual Report 2002*. 33. o.

Mint trend megfigyelhető, hogy az évek során csökkent az alkalmazott tarifaszint, 1998 és 2004 között az összes termékre számolva például 38,6%-kal. A mezőgazdasági termékek átlagos MFN vámszintje 26,13%-kal csökkent, míg a nem mezőgazdasági termékeké 25%-kal. Az alkalmazott MFN tarifák csökkenése miatt elmondható, hogy a külvilággal szemben alkalmazott protekcionizmus is érezhetően csökkent.

Összehasonlítva más közép-kelet-európai országok hasonló átlagaival, elmondható, hogy még mindig magasak az összes termékre számolt átlagos országos MFN tarifák. Bulgária 2001-ben 11%-os átlagos tarifát alkalmazott, Csehország 5,0%-ot (2001), Magyarország 9,5%-ot (2001), Lengyelország 13,9%-ot (2001), az Európai Unió egy nagyon alacsony szintet, 4,4%-os tarifát alkalmazott 2002-ben.⁹

c) Az összes alkalmazott vámtarifák egyszerű átlaga (az alkalmazott MFN mellett figyelembe vesszük a preferenciális tarifákat is, pl. amit alkalmaz a CEFTA-val szemben)

Azért érdemes ezt az átlagot is kiszámolni, mert a különböző országok és természetesen Románia is a külkereskedelmi kapcsolatainak nagy részét olyan országokkal folytatja, amelyekkel valamilyen szabadkereskedelmi megállapodása van.

Ennek következtében az ország tulajdonképpeni vámvédelme is csökken, hiszen ezekkel az országokkal folytatott kereskedelem egy része vámmentesen történik (pl. ipari termékek), másik része pedig kedvezményesebb, preferenciálisabb körülmények között.

Ebben a dolgozatban Románia az Európai Unióval és az Európai Szabadkereskedelmi Társulással (ESZT) szemben alkalmazott kedvezményes vámtarifáit vizsgáltuk. A CEFTA országaival szemben alkalmazott átlagos vámtarifa kiszámítása rendkívül bonyolult feladat, mert ott minden egyes termékre és minden egyes terméken belül is szinte minden CEFTA országgal Románia más és más vámtarifát alkalmaz. Előre számított adatok viszont nincsenek. Emiatt maradtunk a két fenti országcsoporttal szemben alkalmazott vámok vizsgálatánál, mivel azok egységesebbek.

Az EU-val és az ESZT-vel szemben alkalmazott átlagos preferenciális vámtarifák szintjei az alábbi táblázatban láthatók.

Megfigyelhető, hogy a kedvezményes vámok jóval az MFN vámok alatt vannak, és mivel nagyon sok importált termék esetén ezek kerülnek alkalmazásra, sokkal jobb becslést ad nekünk, ha ezeket is beleszámítjuk az átlagos alkalmazott MFN tarifák mellett az ország teljes vámtarifák által generált protekcionizmusába. Ekkor megkapjuk az összes alkalmazott vámtarifák egyszerű átlagát Romániára nézve.

Ennek eredménye az alábbi táblázatban látható.

---

⁹ Az adatok a WTO 2005-ös évi jelentéséből (World Trade Report 2005) vannak, és nemcsak az MFN tarifákat tartalmazza, hanem bizonyos preferenciális vámok is bele vannak számolva, alacsonyabb értéket adva a mutatóknak.

	1998		2002		2004	
	EU	ESZT	EU	ESZT	EU	ESZT
Alkalmazott preferenciális tarifák az összes termékre	14,30%	16,60%	6,40%	7,90%	3,11%	4,14%
Alkalmazott preferenciális tarifák a mezőgazdasági termékekre	30,32%	28,36%	19,07%	23,69%	16,56%	22,05%
Alkalmazott preferenciális tarifák a nem mezőgazdasági termékekre	7,02%	10,94%	nincs	nincs	nincs	nincs

Forrás: készítette a szerző Románia Importvámtarifáinak Használati Útmutatója alapján

	1998	2002	2004
Mezőgazdasági termékek	32,06%	24,08%	22,10%
Nem mezőgazdasági termékek	12,51%	5,80%	4,91%
Összes termék	18,80%	11,20%	7,63%

Forrás: készítette a szerző Románia Importvámtarifáinak Használati Útmutatója alapján

Megjegyzés: az EU és ESZT országokkal szemben alkalmazott preferenciális vámtarifák átlagánál beleszámolták a zérótarifás azaz vámmentes termékeket is, ami csökkenti az országos átlagos vámtarifaszintet. Az alkalmazott MFN tarifák számításánál ezek nincsenek beleszámolva.

Levonható a következtetés, amely szerint az átlagos alkalmazott vámtarifaszint alacsonyabb, mint az átlagos alkalmazott MFN tarifák szintje. Valószínűbb képet ad talán ez az eredmény, mint az átlagos alkalmazott MFN tarifáknál mért szint, hiszen az import legnagyobb részt kedvezményes elbánást élvez, ha egy olyan országból érkezik, amellyel Románia szabadkereskedelmi megállapodást kötött.

A teljesebb elemzéshez tartozna az összes országgal szemben alkalmazott kedvezményes tarifaszintek, de a sok ország és még több termék miatt (pl. 1999-ben 10 586 különböző vámtarifavonal volt) ez nehézkes, bonyolult feladat. Mégis annyi megállapítható, hogy a többi országgal szemben alkalmazott tarifák az EU és az ESZT tarifaszintjei közé tehetőek.

d) Az összes alkalmazott vámtarifa súlyozott átlaga (súlyként lehet használni az import mennyiségét vagy a termelés volumenét)

Az import mennyiségével súlyozott alkalmazott vámtarifák átlagával is felmérhetjük az ország protekcionizmusát, és pontosabb adathoz juthatunk, hiszen azok a termékek, amelyek

ből több érkezik hazánkba, nagyobb súlyt kölcsönöznek a rájuk kiszabott vámtarifának, pontosabban visszaadva így azt a védelmet, amivel az importőrök szembesülnek a vámhatáron.

Első látásra azt lehetne hinni, hogy ez az igazi mutató, amely a legpontosabban kifejezi egy ország protekcionizmusát az importtal szemben. Bár van benne igazság, de a helyzet nem ilyen egyszerű, mert ez a mutató nem tudja kifejezni azt a lehetőséget, hogy az importőrök a többi termékből is többet importálnának, ha nem lenne olyan magas azokra a kiszabott vám. Ennek ellenére érdemes kiszámolni és megvizsgálni ezt a mutatót is és összehasonlítani a többivel.

1999-és évben (%)	Fa, cellulóz, papír	Textil, készruha	Bőr, gumi, lábbeli	Kémiai termékek	Szállító eszközök	Elektromos berendezések	Ásványok, drágakövek	Kézműves termékek
Lengyelo.	8,37	10,49	9,79	8,09	22,09	7,13	5,37	8,39
Magyaro.	6,48	10,05	8,21	8,07	19,12	8,45	3,28	8,04
Románia	13,40	18,94	12,45	14,43	24,77	9,31	4,39	10,83
EU	1,50	9,52	5,92	4,07	5,64	2,12	0,91	2,13

Forrás: Vass Andreea (2004): *Protecționismul European. Implicații pentru România*. București. Editura Economică. 17. melléklet

Az ipari termékekre alkalmazott, importtal súlyozott átlagos MFN tarifák

Összehasonlítva az egyszerű átlaggal számolt alkalmazott MFN tarifával 1999-ben, ami 16,2% volt, látható, hogy sokkal többet mond az ilyen típusú elemzés. Amíg az egyszerű átlag 16% körül van, addig van olyan termékcsoport, amire alig több mint 4% az importvám, ha súlyozzuk az import mennyiségével, és ugyancsak van olyan termék, amelyre 24,7% a vám. Ez például azért lehet ilyen magas, mert sokkal több belőle az import, mint az ásványokból. Az ásványok és drágakövek egyszerű számtani átlaggal számított MFN tarifája 8,07%¹⁰, súlyozással viszont lecsökken 4,39%-ra, tehát nem olyan nagy mennyiségben importálják. De lehet, hogy ha alacsonyabb lenne az alaptarifa (alkalmazott MFN), akkor megnőne az import is belőle. Ezért nem mutatja az ország teljes védelmét ez a mutató.

e) Zérótarifás vámtarifavonalak az összes vámtarifavonalban (%)

A zérótarifás vámtarifavonalak aránya az összes tarifavonalon belül az ország nyitottságát mutatja, hiszen az ebbe a kategóriába eső termékek egyáltalán nem élveznek vámvédelmet a külfölddel szemben, teljesen szabaddá van téve ezek kereskedelme. A román vámrendszert vizsgálva a következő megállapítást tehetjük: az ország nyitottsága folyamatosan nőtt, egyre több termék vámja törlődött el az MFN vámtarifák keretén belül.

Ha a többi országot is megvizsgáljuk, kiderül, hogy országunk igencsak hátul kullog a sor-

¹⁰ Ez az érték 1998-ban volt, forrás: készítette a szerző Románia Importvám-tarifáinak Használati Útmutatója alapján

ban. Ebből a szempontból a legnyitottabb országnak Csehország bizonyult, amely már 2001-ben 19,2%-ot tudott magáénak, őt követte Szlovákia és Bulgária 19,2%, illetve 16,6%-os nyitottsággal. Az Európai Unió összes vámtarifájának 18,3%-a zérótarifás (2002-ben). Látható, hogy próbálunk felzárkózni, de még van mit tenni.

	1998	1999	2001	2002	2004
Zérótarifás vámvonalak az összes vámvonalon belül (%)	1,73%	2,6%	6,8%	7,62%	9,94%

Forrás: készítette a szerző Románia Importvámtarifáinak Használati Útmutatója alapján (az 1998-as, 2002-es és 2004-es évekre). WTO (2005): World Trade Report 2005, illetve WTO (2003): World Trade Report 2003.

2. Nem-tarifális korlátozások

Főleg a fejlett országok alkalmazzák, hiszen a vámokkal ellentétben nem biztosít semmiféle jövedelmet az országnak. A célja tehát a hazai termelők védelme, nem pedig jövedelemhez juttatni az államkasszáat. Mivel semmilyen jövedelem nem származik belőlük, a szegényebbek inkább a vámok mellett döntenek, mert abból még bevételük is lesz. Ebbe a kategóriába tartoznak a kvóták, mennyiségi szabályozások, az önkéntes exportkorlátozás (Voluntary Export Restraint), termelőknek nyújtott támogatások, az export szubvencionálása és egyéb adminisztratív eszközök.

Románia kereskedelempolitikáját vizsgálva elmondható, hogy a GATT égisze alatt lefolyt legutolsó uruguayi forduló alatt vállalt összes kötelezettségének eleget tett, beleértve a kereskedelem nem tarifális korlátozásokra vonatkozókat is.

Románia már 1992-től nem alkalmaz semmiféle mennyiségi importkorlátozást. 1998. január 1-jétől eltörölte a maradék mennyiségi korlátozásokat az exportnál is. 1999-ben még érvényben maradt néhány exportlicenc statisztikai okokból (a nyilvántartás miatt), de ezek is a biztonságot szolgálják, mert a könnyen kimerülő erőforrásainkra vonatkoznak. Hasonló módon érvényben maradt néhány importlicenc is de csak azokra a termékekre, amelyek károsak lehetnek az ember egészségére, illetve ártalmasak a természetre. A licencek megszerzése útjában nem áll semmilyen korlátozó, nehezítő körülmény, ugyanis azokat a Kereskedelmi és Iparkamaránál lehet beszerezni más szervek vagy intézmények előzetes engedélye nélkül.

A liberális politikájával ellentétben Románia textil exportja a két legnagyobb célországban, az USA-ban és Kanadában ki van téve mennyiségi korlátozásoknak, ami komoly hatással bír az exporttevékenységünkre, ugyanis a textilek exportja kiteszik az összes export 34%-át. Rajtuk kívül többen is antidömping eljárást kezdeményeztek Romániával szemben. Kereskedelmet korlátozó hatása van annak is, ha egy ország törvényei, szabályai nem elég precízek, pontosak és világosak, vagy túlságosan bonyolultak. A WTO egyezmény által szabályozott területekre vonatkozóan Románia meghozta a megfelelő törvényeket és megtette az intézkedéseket.

Bár Romániának kompetens törvényei vannak arra nézve, hogy bizonyos esetekben védekező lépéseket tegyen például antidömping intézkedések során, mindezidáig nem léptetett érvénybe ilyet (bár tehetett volna), és erről tájékoztatta is a WTO tagokat.

A mezőgazdasági termékek érzékenysége a legtöbb WTO tagot arra ösztönözte, hogy elfogadjon olyan törvényt, amely megengedi bizonyos szubvenciók juttatását a hazai termelőknek. A törvény értelmében Románia is fenntartotta magának a jogot, hogy bizonyos támogatásokat folyósítson a mezőgazdasági termelőknek és támogassa az exportot. A '90-es évek elején azonban az elégtelen költségvetési források nem tették lehetővé a támogatások megvalósítását. Az 1995-ös évek után a termelőknek folyósított támogatások a minimális kategóriába sorolhatók, a direkt exporttámogatások pedig a gabonafélék exportjának egy kis hányadát érintették. Románia nem alkalmazta a mezőgazdasági termékek esetében sem a védzáradékokat. A legnagyobb exporttámogatást és termelőknek adott szubvenciót szintén a gazdag országok tehetik és teszik meg, és azok, amelyek nagy mennyiségű mezőgazdasági terméket exportálnak.

Más technikai akadályokat a kereskedelem útjában, mint pl. egészségvédelmi és növényegészségvédelmi intézkedéseket – mivel ezen a téren a román standardok nem különböztek a nemzetköziől – nem kellett tennie az országnak, teljesíti kötelezettségeit, nem alkalmaz szigorított feltételeket.

A fent bemutatottakon kívül használnak még egy mutatót a nem tarifális védelem meghatározására, ez az effektív védelem. Az effektív védelem (nő, ha a késztermék vámja magasabb, mint a nyersanyagé) a nem tarifális korlátozások közé sorolható, hiszen a nominális védelemnél többet biztosít a hazai termelőknek, mert a vámvédelmet tulajdonképpen csak a hozzáadott érték kapja, nem a teljes érték.¹¹ Számítási képlete a következő:

$$g = (t - \sum a_i t_i) / (1 - \sum a_i)$$

Ahol "t" az adott termékre kivetett nominális vám, "a i" fix inputkoefficiens, ami megmutatja, hogy vámok hiányában az adott termék teljes értékének hányadrészét teszi ki az "i"-edik anyagi input értéke. A "t_i" az "i"-edik anyagi inputra kivetett nominális vám értéke. Számítása nagyon nehéz, hiszen tudni kellene a nyers és félkész termékek arányát a végtermékben, amit nehéz felbecsülni aggregált szinten. Ezért használják az ún. eskalációt, amely az effektív védelem egyfajta megközelítése. Ennek képlete a következő:

$$e = (t_f - t_p) / t_p * 100$$

Ahol "t_f" a magasabb feldolgozású (pl. végtermék) termék vámtarifája, a "t_p" pedig az alacsonyabb feldolgozású termék vámtarifája.

Az eskaláció számításához ismerni kell a különböző feldolgozási szintekre alkalmazott

¹¹ Boch Gyula – Martin Hajdu György – Réz András – Tóth Ferenc (1998): *Nemzetközi Közgazdaságtan*. Miskolc. Bíbor Kiadó. 116. o.

vámtarifákat. Az alábbi táblázatban néhány ipari termékre nézve ezeket láthatjuk.

	Fa, cellulóz, papír	Textil, ruházat	Bőr, gumi, lábbelik	Fémek	Ásványok és drágakövek	Hal és hal- termék
Nyersanyag	34,0%	33,4%	35,0%	35,0%	30,4%	27,1%
Félkész termék	30,5%	32,5%	30,3%	32,5%	35,0%	28,3%
Késztermék	31,3%	33,1%	29,7%	30,0%	32,0%	31,8%

Forrás: WTO (2002): *Annual Report 2002*, 44. o.

A fa és cellulóz esetében negatív eszkaláció van a nyersanyagok és a félkész termékek között (-10,3%), a félkész és késztermékek között már enyhén pozitív (2,6%). Az ásványok esetében más a helyzet. Ott a nyers és félkész termékek között pozitív eszkaláció figyelhető meg (15,1%), a félkész, illetve késztermékek között viszont negatív (-8,5%). A fémeknél végig negatív az eszkaláció, és hasonló a helyzet a bőr és lábbelik esetében is. Negatív eszkaláció stimulálja a magasabb feldolgozású termékek importját, mivel alacsonyabb vámokat vet ki a késztermékekre és félkészre, mint a nyersanyagokra. Ez a hazai feldolgozóipar alulfejlettségére enged következtetni, mivel nem a nyersanyagot importáljuk, hogy azt feldolgozva készterméket kapjunk és azt esetleg exportáljuk, hanem a készterméket. A haltermékek esetében viszont a fázisok között végig pozitív eszkaláció van, ebben tehát megvan az ország képessége, hogy a nyersanyagot feldolgozza, és ne a készterméket importálja. Itt jól látható, ahogy az effektív védelem nő a feldolgozási szint növekedésével.

A fenti táblázatból, illetve az eszkaláció mértékéből és irányából az a következtetés vonható le, hogy országunkban a termelők arra vannak kényszerítve, hogy a termékeik előállításához félkész termékeket importáljanak, mivel a félkész és késztermékek között pozitív volt az eszkaláció, azaz csak így részesülnek effektív védelemben.

Megjegyzendő, hogy vannak olyan ipari termékek (szállító eszközök, nem elektronikus gépek, elektromos berendezések) is, amelyekre csak a kész állapotban levőkre vet ki vámot a kormány, ezeknél a nyersanyagok vámmentesen importálhatók. Itt tehát a legnagyobb az effektív védelem, ami a termelőket éri.

Következtetésképpen elmondható, hogy Románia a szabadkereskedelmi egyezményeknek, az EU-val való társulási szerződésének, WTO tagságának köszönhetően fokozatosan bontja le akadályait a szabad kereskedelem előtt. Látható, hogy a WTO tagokkal szemben is jóval a maximálisan megengedett szintnél alacsonyabb tarifákat alkalmaz, tehát egy viszonylag liberális politikát folytat. Ha viszont összehasonlítjuk ezeket az értékeket a régió országai és az EU által alkalmazottakkal, akkor azt látjuk, hogy még így is nagyon magas a vámszint országunkban.

Tulajdonképpen az összes mutató csökkenést jelez a protekcionizmus terén, amely dicsé-

---

retes tény, de nem kell elbizakodni, hiszen ha ezeket az adatokat összehasonlítjuk a többi szomszédos országokéval, akkor kiderül, hogy Románia jelentősen lemaradt.

Mindenik mutató a protekcionizmus más és más aspektusát próbálja megfogni és számszerűsíteni, ezért nem lehet csak az egyik vagy másik alapján dönteni, hanem mindeniket meg kell vizsgálni, majd összehasonlítani a többi országok hasonló mutatóival, és csak ezután lehet következtetni a protekcionizmusra vonatkozólag.

Elmondható továbbá, hogy protekcionizmust Románia vámokon keresztül gyakorol, a nem tarifális védelem elhanyagolható, ezért a kormány feladata a vámillétek további csökkentése és harmonizálása az EU-hoz viszonyítva. Mi még alkalmazunk vámokat az EU felé, de tagjaként majd el kell törölnünk őket a tagországokból származó importtal szemben, és a külső partnerektől érkező importra is az EU-s szabályzatot kell majd alkalmaznunk, amely sok esetben eltér a jelenlegitől. Ezáltal komoly meglepetések érhetik a magas védelemhez szokott egyes hazai termelőket, és néhányan közülük kiszorulnak majd a piacról. Véget ért az a korszak, amikor az állam fenntartotta a veszteségesen működő vállalatokat is. A jövőben le kell erről mondani, és csak azokat az iparágakat szabad védelemben részesíteni, amelyek „fiatalok” és potenciállal rendelkeznek. Az elkövetkezőkben még számos tennivalója, feladata akad a kormányoknak a protekcionizmus terén. Tehát elmondhatjuk, hogy valóban, országunkban is a protekcionizmus egy *unfinished business*.

„Bonus-Malus” rendszer a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításban

AMBRUS ZSOLT

A „Bonus-Malus” kifejezés a latin nyelvből ered, „jó-rossz”, „előny-hátrány”, esetünkben „engedmény-ráfizetés” értelme van, és a biztosítások terén díjengedmény, illetve pótdíj értelemben használatos.¹

A kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás rendszerében a szerződő (a gépjármű tulajdonosa vagy üzemeltetője) az első biztosítási évet követően kármentességi díjengedményre (Bonusra) jogosult. A jogosultság egyik fontos előfeltétele az, hogy az előző megfigyelési időszakban a biztosító nem kellett kártérítést fizessen a szerződő által okozott kárért, tehát a szerződő nem okozott semmiféle kárt. Ellenkező esetben, amennyiben a szerződő a vizsgált időszakban kárt okozott, mely miatt a biztosítónak kártérítési kötelezettségnek kellett eleget tennie, a szerződő pótdíj (Malus) fizetésére köteles.²

Tehát „Malus” a „Bonus” ellentéte. E rendszer alkalmazásával a biztosítótársaságok serkentik a gépkocsitulajdonosokat a károkozások megelőzésére. A „Bonus-Malus” rendszert sok országban használják, Európában valamint Ázsiában, Amerikában és Afrikában egyaránt. Eszerint a „jó” gépkocsivezetők jutalomban részesülnek a biztosítási díjak alacsonyabb szintjének fizetésével a károkat okozó gépkocsivezetőkkel szemben.

Európában először 1960 előtt vezették be a „Bonus-Malus” rendszert. Az első ASTIN³ kollokviumot, amelyet a franciaországi La Baule helységben szerveztek (1959), teljes egészében ennek a rendszernek szentelték. Az ASTIN legenda szerint De Gaule tábornok, miután 1958-ban Franciaország elnöke lett, megparancsolta az összes akkori biztosítótársaságnak, hogy vezessék be a „Bonus-Malus” rendszert a KGFB⁴-ra vonatkozóan.⁵

I. Bonus-Malus rendszer a nagyvilágban

A világ országainak többsége bevezette már a Bonus-Malus rendszert a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás esetében. Nagyon sokáig szinte mindegyik országban ugyanolyan típusú Bonus-Malus rendszert használtak, éspedig egy-egy állam által megszabott egységes rendszert.

Az Európai Unió tagországaiiban 1994. július 1. után a biztosítótársaságok szabadon ál-

¹ Bistriceanu Gh. D. – Bercea F. – Macovei E.I.: *Dictionar de asigurări*. Editura Științifică, București, 1999.

² <http://www.general.hu>: Generali-Providencia Biztosító R.T.: *A Bonus-Malus Rendszerről*. 2005.

³ Actuarial Studies In Non-life Insurance

⁴ Kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás

⁵ Lemaire, J.: Bonus-Malus System: *The European and Asian Approach to Merit-Rating*. North American Actuarial Journal, vol. 2, nr. 1/1998.

lapíthatják meg a biztosítási díjak nagyságát, szabadon választhatják meg a saját díjszabási kritériumaikat, illetve Bonus-Malus rendszereiket.

Vannak ma is olyan országok, amelyek mindig az állam által megszabott Bonus-Malus rendszert alkalmazzák (Franciaország, Luxemburg, Belgium stb.), viszont a legtöbb országban ez másként működik. Így például vannak olyan országok, melyek csak Bonus-t alkalmaznak (Egyesült Királyság, Spanyolország, Svédország stb.), mások csak Malus-t (Amerikai Egyesült Államok), de olyanok is, amelyek Bonus-t és Malus-t is alkalmaznak

Sorszám	Osztály	Kvóta	Lefokozás			
			1	2	3	4
			Káresemény(ek) miatt			
1	22	250%	22	22	22	22
2	21	225%	22	22	22	22
3	20	200%	22	22	22	22
4	19	180%	22	22	22	22
5	18	160%	21	22	22	22
6	17	140%	20	22	22	22
7	16	130%	19	22	22	22
8	15	120%	18	21	22	22
9	14	115%	17	20	22	22
10	13	110%	16	19	22	22
11	12	105%	15	18	21	22
12	11A	100%	14	17	20	22
13	10	95%	13	16	19	22
14	9	90%	12	15	18	21
15	8	85%	11	14	17	20
16	7	80%	10	13	16	19
17	6	75%	9	12	15	18
18	5	70%	8	11	14	17
19	4	65%	7	10	13	16
20	3	60%	6	9	12	15
21	2	55%	5	8	11	14
22	1	50%	4	7	10	13
23	0	47,5%	3	6	9	12
24	-1	45%	2	5	8	11
25	-2	45%	1	4	7	10
26	-3	45%	0	3	6	9

Forrás: <http://www.commassu.lu>: Commissariat aux Assurances (1999) - Rapport annuel pour l'année 2003, Luxembourg, vagy <http://www.assefisc.com/BMLuxembourg.html>

Minden egyes balesetért a biztosítási év folyamán a szerződés lefokozódik 3 osztállyal, mindaddig, amíg a 22. osztályba kerül.⁶

A: A rendszerbe való belépés osztálya

⁶http://www.lefoyer.lu/en/prat_insurances/faq.html: Gyakran feltett kérdések a luxemburgi Bonus-Malus rendszerrel kapcsolatban, 2005.

(a világ országainak nagy része, pl. Svájc, Németország, Görögország, Olaszország, Japán, Portugália stb.). Lássuk néhány ország esetét:

I.1. Luxemburg

Az 1994-ben megjelent határozatok a Luxemburgban levő biztosítótársaságokat arra kötelezik, hogy az állam által megszabott egységes Bonus-Malus rendszert használják. Mivel a diszkrimináció nem megengedett, nincs külön elbírálás a gépkocsi-tulajdonosok nemzetiségét és nemét illetően.

A 26 osztályból álló Bonus-Malus rendszert a következő táblázat illusztrálja.

Létezik egy törvényes előírás, mely szerint ha egy biztosított négy éven keresztül nem követ el egyetlen olyan balesetet sem, amely kártérítést igényel a biztosítótársaságtól, akkor áthelyezhető még a 11. Bonus-Malus osztályba (100%) is.

Észrevehetjük azt is, hogy egy olyan biztosított, aki a legjobb osztályba van besorolva, a 3-ba (45%), és minden évben elkövet egy-egy balesetet, csak 9 év elteltével kerülhet a legrosszabb csoportba (a 22. osztályba).

I.2. Spanyolország

A spanyolországi biztosítótársaságok szinte teljes egészében szabadon dönthetnek a biztosítási díjaik meghatározásáról. Tiltott az ún. küszöbérték megszabása. A küszöbérték a káresemények azon része (százalékban vagy abszolút értékben kifejezve), amelyet a biztosított személy fedez. A biztosítótársaságok nem kötelesek minden kérelmezővel biztosítási szerződést kötni. Spanyolországban a „rossz” kockázatok kezelését átveszi a „Consortio de Compensacion de Seguros”, amely az állam tulajdonában levő járművek biztosításával is foglalkozó állami intézmény. Nagyon alacsony azon személygépkocsik száma, amelyek a KGFB nélkül közlekednek (hozzávetőlegesen 10%).⁷

A Spanyolországban használt Bonus-Malus rendszerek nagyon eltérőek egymástól. Mindegyikükből hiányzik a Malus. Az egyik legelterjedtebb Bonus-Malus rendszert a 2. táblázat adja meg.

1.3. Olaszország

Az Európai Unió beavatkozása előtt Olaszországban erős szabályozás alatt volt a KGFB. Egy egységes díjrendszere létezett minden biztosítótársaságnak, amelyet évente határozott meg a parlament. A biztosítási díjak meghatározásánál figyelembe vették a politikai és szo-

---

⁷ Meyer, U. : *Assurance en responsabilité civile automobile en Europe, Etude comparative de la situation économique statistique.* Université de Bamberg, Franciaország, 2002, old. ?

			Lefokozás			
			1	2	3	4
Sorszám	Osztály	Kvóta	Káresemény(ek) miatt			
1	1A	100%	1	1	1	1
2	2	100%	1	1	1	1
3	3	90%	1	1	1	1
4	4	80%	1	1	1	1
5	5	70%	1	1	1	1

Forrás: <http://www.unespa.es> (Union Espanola de Entidade Aseguradoras y Reaseguradoras)

A: A rendszerbe való belépés osztálya

2. Táblázat: Spanyolország - Bonus-Malus rendszer

			Lefokozás			
			1	2	3	4 ^a
Sorszám	Osztály	Kvóta	káresemény(ek) miatt			
1	18	200%	18	18	18	18
2	17	175%	18	18	18	18
3	16	150%	18	18	18	18
4	15	130%	17	18	18	18
5	14A	115%	16	18	18	18
6	13	100%	15	18	18	18
7	12	94%	14	17	18	18
8	11	88%	13	16	18	18
9	10	82%	12	15	18	18
10	9	78%	11	14	17	18
11	8	74%	10	13	16	18
12	7	70%	9	12	15	18
13	6	66%	8	11	14	17
14	5	62%	7	10	13	16
15	4	59%	6	9	12	15
16	3	56%	5	8	11	14
17	2	53%	4	7	10	13
18	1	50%	3	6	9	12

Forrás: <http://www.ania.it> ⁸

a: Amikor évente több mint 4 káresemény történik, akkor káreseményenként három csoporttal fokozzák le az illető biztosítottat.

A: A rendszerbe való belépés osztálya

3. Táblázat: Olaszország - Bonus-Malus rendszer

⁸ Meyer, U.: *Third Party Motor Insurance in Europe, Comparative Study of the Economic-Statistical Situation*. University of Bamberg, Germany, 2002.

⁸ Associazione Nazionale fra le Imprese Assicuratrici

ciális szempontokat is. A biztosítási díjak úgy voltak meghatározva, hogy esetenként nem mindig biztosítottak nyereséget az illető biztosítótársaság számára. Ezen kívül a biztosítótársaságok minden évben az éves KGFB bevételekből kötelező módon 2%-ot át kellett utaljanak az „Istituto Nazionale delle Assicurazioni” (INA) számára. Ez egy állami intézmény volt, amely a biztosítási díjak statisztikai kimutatásával foglalkozott.⁹

Az utóbbi években Olaszországban hirtelen nagyon megemelkedtek a biztosítási díjak. Újabb az olasz biztosítók is kötelesek használni a Bonus-Malus rendszert. Több ilyen rendszer van Olaszországban, ezek közül a leggyakrabban használtak a 3. táblázatban találhatóak.

Romániában még nem vezették be a Bonus-Malust, viszont már tervbe vették bevezetését. Mivel Romániában a magyarországi rendszert akarják átvinni, ezért a továbbiakban részletesen tárgyaljuk ezt.

II. A magyarországi Bonus-Malus rendszer

A magyarországi biztosítótársaságok mindegyikénél a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás éves díját befolyásolja, hogy milyen Bonus-Malus besorolással rendelkeznek. Éveken keresztül tartó kármentes vezetéssel Bonus fokozatokat szerezhetünk, illetve elveszthetjük kedvezményünket – vagy pótdíjjal sújthatnak minket –, ha kárt okozunk. A Bonus-Malus rendszerrel járó előnyök és hátrányok a szerződéskötő személyéhez és gépjárműhöz fűződnek, függetlenül attól, hogy a szerződéskötő gépjárművét ki vezeti. Ha az adott gépjárművet idegen személy jogtalanul használatba veszi, és ennek ténye a rendőrhatalóságnál bejelentésre kerül, úgy a gépjármű jogellenes vezetője által okozott kár a szerződés osztályba sorolását nem érinti.¹⁰

II.1. Magyarországon alkalmazott Bonus-Malus osztályok

1991. július 1-jétől a „Bonus-Malus” rendszerbe tartoznak a személygépkocsikra kötött egyedi felelősségbiztosítási szerződések. 2001. július 1-jétől a rendszer kiterjed a tehergépkocsikra, autóbuszokra, motorkerékpárokra, vontatókra és mezőgazdasági vontatókra. Nem tartoznak bele a segédmotoros kerékpárok és a lassú járművek.

Személygépkocsik, tehergépjárművek, autóbuszok, motorkerékpárok, vontatók és mezőgazdasági vontatók esetében a rendszer egy alap, 10 Bonus és 4 vagy 5 Malus osztályból áll, a biztosítótól függően. A biztosításuk éves díját egyrészt Bonus besorolásuk határozza meg, másrészt az, hogy melyik biztosítónál vannak, mivel a kedvezmények, pótdíjak mértéke biztosítónként eltérhet. Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy a gépjármű-biztosítók

⁹ Meyer, U.: *Third Party Motor Insurance in Europe, Comparative Study of the Economic-Statistical Situation*. University of Bamberg, Germany, 2002.

¹⁰ <http://www.clb.hu/dynamic/magan/bonusmalus.html>

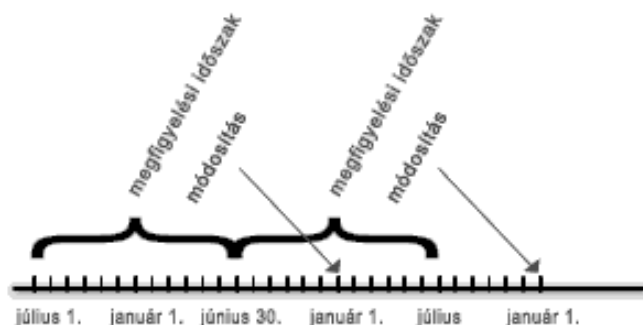
mennyi kedvezményt adtak a 2004. évben Bonus fokozatonként, illetve mennyi pótdíjat tettek Malus fokozatonként az alapdíjra.

Fontos: A kiszámolt százalék az alapdíjból levonandó, ill. hozzáadandó!

	Aegon	Allianz	Groupama	Uniqa	Generali	Köbe	OTP-Garancia	Union
Bonus 10 extra		52%						
Bonus 10	50%	47,2%	50%	50%	50%	tarifában meghatározott	50%	50%
Bonus 9	45%	42,4%	45%	45%	45%	tarifában meghatározott	45%	45%
Bonus 8	40%	37,6%	40%	40%	40%	tarifában meghatározott	40%	40%
Bonus 7	35%	32,8%	35%	35%	35%	tarifában meghatározott	35%	35%
Bonus 6	30%	28%	30%	30%	30%	tarifában meghatározott	30%	30%
Bonus 5	25%	23,2%	25%	25%	25%	tarifában meghatározott	25%	25%
Bonus 4	20%	18,4%	20%	20%	20%	tarifában meghatározott	20%	20%
Bonus 3	15%	13,6%	15%	15%	15%	tarifában meghatározott	15%	15%
Bonus 2	10%	8,8%	10%	10%	10%	tarifában meghatározott	10%	10%
Bonus 1	5%	4%	5%	5%	5%	tarifában meghatározott	5%	5%
A00	alapdíj	alapdíj	alapdíj	alapdíj	alapdíj	alapdíj	alapdíj	alapdíj
Malus 1	15%	15%	15%	15%	15%	15%	20%	15%
Malus 2	35%	35%	35%	35%	35%	35%	50%	35%
Malus 3	60%	60%	60%	60%	60%	60%	100%	60%
Malus 4	100%	100%	100%	100%	100%	100%	200%	100%

Forrás: <http://www.clb.hu/dynamic/magan/bonusmalus.html>

4. Táblázat. A magyarországi biztosítóknál alkalmazandó biztosítási díjak a KGFB esetében

Forrás: <http://www.clb.hu/dynamic/magan/bonusmalus.html>

1. Ábra: Besorolási változás üteme

A biztosítások besorolása minden év január 1-jével változik, az utolsó lezárt megfigyelési időszakban nyújtott „teljesítmény” alapján. A személygépkocsik Bonus-Malus nyilvántartási rendszere szempontjából az első megfigyelési időszak 1991. július 1-jétől 1992. június 30-ig tartott. Emiatt a megfigyelési időszak az adott biztosítási évet két évvel megelőző július 1-jétől a biztosítási évet megelőző év június 30-ig tart.

Ha a megfigyelési időszakban a biztosított autót kármentesen vezetik, besorolása egy fokozattal jobb lesz. Ha kárt okoz, akkor a személygépkocsit és a motorkerékpárt káreseményenként két osztállyal lejjebb sorolják, függetlenül a káresemények nagyságától. Ha négy vagy annál több káreseményt okoznak, akkor automatikusan M04 lesz a besorolásuk.

Kiinduló osztály	Megfigyelési időszakban figyelembe vett károk				
	0 kár	1 kár	2 kár	3 kár	4 vagy több kár
B10	B10	B08	B06	B04	M04
B09	B10	B07	B05	B03	M04
B08	B09	B06	B04	B02	M04
B07	B08	B05	B03	B01	M04
B06	B07	B04	B02	A00	M04
B05	B06	B03	B01	M01	M04
B04	B05	B02	A00	M02	M04
B03	B04	B01	M01	M03	M04
B02	B03	A00	M02	M04	M04
B01	B02	M01	M03	M04	M04
A00	B01	M02	M04	M04	M04
M01	A00	M03	M04	M04	M04
M02	M01	M04	M04	M04	M04
M03	M02	M04	M04	M04	M04
M04	M03	M04	M04	M04	M04

Forrás: 2004. (VI. 8.) /190. sz. kormányrendelet a gépjármű üzemben tartójának kötelező felelősségbiztosításáról

5. Táblázat: Bonus-Malus osztályba sorolás személygépkocsi és motorkerékpár esetén

A tehergépjárműre, buszra, vontatóra, illetve mezőgazdasági vontatóra kötött KGFB szerződések esetén a megfigyelési időszakban figyelembe vett minden egyes kár után egy osztállyal sorolják lejjebb a kárt okozót, függetlenül a káresemények nagyságától.

A vétkesnek lehetősége van az okozott kár megtérítésére annak érdekében, hogy megmaradjon az aktuális fokozatban. Ez a lehetőség jelentős, mivel a kisebb károk esetén e nélkül az eddigi díjnak akár másfél-kétszeresét is fizethetik éveig egy kisebb koccanás miatt.

Kiinduló osztály	Megfigyelési időszakban figyelembe vett károk				
	0 kár	1 kár	2 kár	3 kár	4 vagy több kár
B10	B10	B09	B08	B07	B06
B09	B10	B08	B07	B06	B05
B08	B09	B07	B06	B05	B04
B07	B08	B06	B05	B04	B03
B06	B07	B05	B04	B03	B02
B05	B06	B04	B03	B02	B01
B04	B05	B03	B02	B01	A00
B03	B04	B02	B01	A00	M01
B02	B03	B01	A00	M01	M02
B01	B02	A00	M01	M02	M03
A00	B01	M01	M02	M03	M04
M01	A00	M02	M03	M04	M04
M02	M01	M03	M04	M04	M04
M03	M02	M04	M04	M04	M04
M04	M03	M04	M04	M04	M04

Forrás: 2004. (VI. 8.) /190. sz. kormányrendelet a gépjármű üzemben tartójának kötelező felelősségbiztosításáról

6. Táblázat: Bonus-Malus osztályba sorolás tehergépjármű, busz, vontató, mezőgazdasági vontató esetén

Ahhoz, hogy a szerződés Bonus-Malus besorolása a megfigyelési időszakot követő év január 1-jén egy fokozatot emelkedjen, a szerződésnek a megfigyelési időszakban 9 hónapig érvényesnek és kármentesnek kell lennie.

Sokakkal előfordul, hogy több hónapon át, legtöbbször a téli hónapokban egyáltalán nem használják gépjárműüket, ekkor vetődik fel a szerződés szüneteltetésének igénye. A kötelező felelősségbiztosítást 2–6 hónapon át lehet szüneteltetni, amennyiben a szerződő a rendszám táblát leadja a rendőrségnek, majd a biztosítónál bemutatja a gépjármű üzemmen kívül helyezéséről szóló hatósági végzést. A szüneteltetés a biztosító számára történő bejelentést követő hónap első napjával kezdődik, és az újbóli üzembe helyezés napjáig tart. A gépjármű újbóli üzembe helyezését a szerződőnek az üzembe helyezésről a hatóságok által kiállított okirat megküldésével kell a biztosítónak jeleznie. A biztosító kockázatviselése és a díjfizetési kötelezettség az újbóli üzembe helyezés napján kezdődik.

A forgalmi engedélyre nem kötelezett gépjárművek (segédmotoros kerékpár, lassú jármű), valamint a motorkerékpárok kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási szerződését nem lehet szüneteltetni.

A biztosítás megszűnése esetén a szerződéskötő kérésére a biztosító köteles Bonus-Malus igazolást kiállítani. Az igazolás bemutatása új szerződés megkötésénél akkor szükséges, ha a szerződő új biztosítását nem az addigi felelősségbiztosítójánál köti meg. A biz-

---

tosítók által kiállított igazolás a kiállítás napjától számított 30 napig használható fel.

A biztosítók minden év október 30-ig hirdetik ki következő évi díjaikat. Amennyiben a szerződő a lehető legalacsonyabb díjon kívánja biztosítani gépjárművét, érdemes kiszámítania, mennyi lenne a következő évi biztosítási díja az egyes biztosítóknál. A biztosítók honlapján, illetve a <http://www.mabisz.hu>¹¹ honlapon megtalálhatók a díjszámítási programok, amelyek segítségével a díjak könnyen kiszámíthatók.

Amennyiben egy másik biztosító jóval kedvezőbb díja vagy jelenlegi biztosítójával való elégedetlensége miatt a szerződő a biztosítót váltás mellett dönt, november 30-ig fel kell mondja biztosítását. A felmondott biztosítás december 31-én szűnik meg, az új biztosítást január 1-jei kockázatviselési kezdettel kell megkötni.

II.2. A Bonus-Malus igazolás

Amennyiben a szerződő az új biztosítás megkötésekor ilyen eredeti igazolást nem tud bemutatni, akkor az új szerződést csak A00 Bonus-Malus fokozatban lehet nyilvántartásba venni. A Bonus-Malus igazolás szerződéskötés utáni bemutatása esetén a szerződés Bonus-Malus osztályba sorolását az igazolás adattartalmának alapján kell visszamenőleges hatállyal módosítani. Ha a szerződő a biztosítás megkötését követő 90 napon belül nem mutat be Bonus-Malus igazolást, akkor a biztosító (a rendszerbe újonnan belépők kivételével) köteles visszamenőleges hatállyal a szerződést M04-es osztályba sorolni.

Ha a biztosítási szerződés az egyéves megfigyelési időszakban akár év közbeni forgalomba helyezés, akár szüneteltetés miatt egy évnél rövidebb ideig, de legalább kilenc hónapig fennállt, a kármentességet az osztályba sorolásnál a biztosító ugyancsak figyelembe veszi. Ha az üzemben tartó a megfigyelési időszakban kármentes volt, de az adott időszakban nem volt 9 hónapig hatályos szerződése, a Bonus-Malus osztályba sorolása nem változik.

A Bonus-Malus rendszerrel járó előnyök és hátrányok a szerződéskötő személyéhez fűződnek az érintett szerződés vonatkozásában, függetlenül attól, hogy a szerződéskötő gépjárművét engedélyével ki vezette. A már megszerzett Bonus-Malus fokozat osztályba sorolás megmarad, és az arra jogosító időtartam tovább folyik, ha a szerződés megszűnik – kivéve a díj nem fizetése miatti megszűnést – és a szerződés megszűnésétől számított egy éven belül a biztosított új szerződést köt, akár ugyanannál, akár más biztosítónál. A szerződő osztályba sorolását bármilyen összegű kárkifizetés rontja, de jogosult arra, hogy saját elhatározásából a biztosítónak a kárkifizetés összegéről szóló értesítését követően hat héten belül a kárösszeget a biztosítónak megfizesse, és így besorolását megőrizze.

Az üzemben tartó jogosult arra, hogy a biztosítónak a teljes kárkifizetés összegéről szóló írásbeli értesítését követő hat héten belül a teljes kárösszeget a biztosítónak megfizesse, és

---

¹¹ <http://www.mabisz.hu> Magyar Biztosítók Szövetsége

így a Bonus-Malus osztályba sorolását ne rontsa. Kármegosztás esetén az adott szerződés alapján történt kárkifizetést kell figyelembe venni.

A biztosító – az üzemben tartó kérelmére –, a más tagállamban működő biztosító(k) által kiadott kárelőzményi igazolás(ok) alapján, köteles az üzemben tartó által igazolt időszakot figyelembe venni, és a szerződést a megfelelő Bonus osztályba sorolni. Az igazolás abban az esetben vehető figyelembe, ha tartalmazza az adott biztosítónál nyilvántartott időszakot, illetve azt, hogy az üzemben tartó a tagállamban működő biztosítóval kötött szerződésének hatálya alatt hány első fizetéssel járó, illetve hány bekövetkezett, de még kifizetéssel nem járó kárt okozott. Több igazolás benyújtása esetén kizárólag az utolsó, hiánytalanul igazolt időszak vehető figyelembe.

Következésképpen, annak ellenére, hogy minden országban más-más Bonus-Malus rendszert alkalmaznak, mégis összeférhetőek egymással.¹²

III. Következtetések és javaslatok a romániai Bonus-Malus rendszer bevezetésével kapcsolatban

A romániai biztosítások piaca mai napig is standardizált, ami azt jelenti, hogy a biztosítási díjak nagysága vagy kormányrendelet által van meghatározva, vagy pedig a Biztosítások Felügyeleti Bizottsága (CSA¹³) által kibocsátott rendelettel. Ilyenképpen a biztosítótársaságok a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás esetén elvesztik a biztosítási díjak meghatározásának szabadságát. De a 2004. december 9-i, a Biztosítások Felügyeleti Bizottsága által kibocsátott rendelet értelmében a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás díjainak maximális és minimális értékeit a romániai biztosítótársaságok egy vonatkoztatási díjhoz viszonyítva határozzák meg, amihez 2005-ben hozzáadhatnak vagy levonhatnak 10%-ot, 2006-ban pedig hozzáadhatnak 20%-ot vagy levonhatnak 10%-ot.¹⁴

2007-től kezdődően a biztosítótársaságok önállóan határozzák majd meg a KGFB díjait. Mivel a KGFB időközben egységesítve lesz a zöldkártya-biztosítással (Románia területén kívül a KGFB érvényes), amely érvényes lesz az Európai Unió összes tagállamában, és a biztosítótársaságok felelőssége így kiterjed az EU egész területére, a biztosítási díjak értékei is el fogják érni a nyugat-európai államokban alkalmazott díjak szintjeit. Nyugat-Európában a biztosítási díjak elérik az évi 800–1000 euró szintet is, viszont a kártérítések szintjei is jóval magasabbak, hisz azok a néhány százezer euró értéket is meghaladhatják testi sérülések okozása esetében. Így az új körülmények mellett a biztosítótársaságok úgy jósolják, hogy a KGFB díja nem lehet majd kevesebb évi 500 eurónál.

¹² Megyeri, G.: *A Bonus-Malus Rendszerről*. Argosz Biztosító R.T., Budapest, 2005.

¹³ Comisia de Supraveghere a Asigurărilor

¹⁴ 2004/3108. sz. kormányrendelet a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás törvényének alkalmazásáról, megjelent a 2004/1214-es Hivatalos Közlönyben.

Mivel a román állampolgárok lényegesen kevesebb jövedelemmel rendelkeznek az EU-tagországok állampolgárainál, Románia egy ötéves átmeneti időszakot kért ahhoz, hogy a KGFB díjakat az EU-s díjakhoz harmonizálja, de kérését visszautasították. Így legkésőbb 2007-ig lehetett ezt halasztani.¹⁵

A biztosítótársaságok kérik a Bonus-Malus rendszer bevezetését is. Ebben az esetben a biztosítási díjak megállapítása a kártörténeti igazolások alapján történne, minden biztosított személy esetén. Eszerint azon ügyfelek számára, akik balesetmentesen közlekednek, a biztosítótársaságok kevesebb biztosítási díjat szabhatnak meg, illetve azon ügyfelek számára, akik után a biztosítótársaságoknak kártérítést kell fizetniük, magasabb biztosítási díjat szabhatnak meg. Ez a terv viszont nem valósítható meg egy egységes adatbázis nélkül, ahol nyilvántartásban lenne az összes biztosított gépjármű. A Biztosítások Felügyeleti Bizottságának elnöke (Nicolae Crişan) szerint ennek az adatbázisnak az elkészítése rengeteg időt vesz igénybe, és sok pénzbe kerül. Megvalósítását PHARE alapokból tervezik, és elkészültét valamikor 2006 közepe tájára becsülik.¹⁶

A közeljövőben a biztosítási díjak meghatározásánál számításba vesznek olyan kritériumok is, mint például a biztosított gépjármű tulajdonosának életkora vagy földrajzi elhelyezkedése (milyen vidéken van az állandó lakhelye). Szabály lesz, hogy „minél fiatalabb, annál veszélyesebb a kormány nál”, tehát annál magasabb biztosítási díjat fog fizetni, valamint azt is, hogy a fővárosban bejelentett gépkocsi után nagyobb lesz a biztosítási díj, mint a vidéken bejegyzettek után, hisz a fővárosban sokkal nagyobb a forgalom, így sokkal nagyobb annak a valószínűsége is, hogy balesetezni fog az illető gépkocsitulajdonos, mint vidéken, ahol a forgalom nem olyan nagy.

Azonban egyetlen intézkedést sem lehet gyakorlatba ültetni mindaddig, amíg nem jön létre egy a biztosítótársaságok, a Biztosítások Felügyeleti Bizottsága valamint a Belügyminisztérium által összehangolt egységes adatbázis.¹⁷

---

¹⁵ Osman, O.: Megdrágul a KGFB: A biztosítások díjai 2007-ig fokozatosan növekedni fognak. *Capital*, nr. 28, 2004. július 8.

¹⁶ Mihai, A.: Economic-Business: Olcsó biztosítások az elővigyázatosok számára. *Jurnalul Național*, 2004. december 16.

¹⁷ Osman, O.: Más féle KGFB: A KGFB radikálisan megváltoztatja szabályait. *Capital* nr.24, 2004. június 10, 41. oldal

---

Helyzetkép a romániai villamos energia piacáról és a hozzá kapcsolódó piacokról

REIKLI MELINDA

Bevezető

Romániában a rendszerváltás előtt az energiaellátás kiemelt állami feladat volt. Az energetikai iparágak legfontosabb termelési mutatóit törvénybe iktatott tervek határozták meg. Bármennyire meglepő is, hasonló viszonyok jellemezték az energetika több szektorában a hagyományosan piacgazdaságú országok jelentős részét is az 1980-as évekig. Számos nyugat-európai országban államosították a szénbányákat, több ország nemzeti olaj- vagy szénhidrogén-társaságokat alapított, a vezetékes energiaellátást gyakran monopolhelyzetű állami vállalatok látták el. Az állami tulajdonú vállalatok pedig általában nehézkesek, pazarolják az erőforrásokat, és nem elég érzékenyek a költségekre. A hatékonyság növelése érdekében a 90-es években megkezdődött az energiapiac liberalizálása, ami szükségszerűen együtt járt az állami szerep visszaszorulásával. Az új körülmények között némileg kiforratlan az állam szerepe, sokan minden probléma megoldását a piactól várják, ezt az irányzatot támogatja bizonyos szinten az EU is. Az energiaellátás piaci módszereinek erősítése érdekében követett deregulációt sokan úgy értelmezik, hogy az állam szerepét a szükséges jogszabályok megalkotására kell korlátozni, az ezen túlmenő viszonyokat elrendezi a piac. Ezt az elvet követve az EU is szorgalmazza a villamosenergia-piac liberalizálását, annál is inkább, mert az egységes belső piac elképzelhetetlen egy liberalizált energiapiac nélkül. Más megfogalmazásban: csak a termelési tényezők (pl. energia) szabad áramlásával és versenypiacával beszélhetünk igazán belső piacról. Románia EU-hoz való csatlakozási törekvései így ki kell terjedjenek a villamos energia iparágra és ennek piacára is. Románia már számos villamosenergia-piaci reform intézkedést hajtott végre, megkezdte a piac liberalizálását (már csak egy lépcső van a teljes liberalizálásig), és megteremtette a megfelelő keretet a kapcsolódó piacok létrehozására és fejlesztésére. Az én célom most magának a villamosenergia-piacnak, az azonnali „spot” piacnak vagy a „piața pentru ziua următoare PZU”-nak és a kapcsolódó zöld tanúsítványok piacának bemutatása. Előbb azonban ismerkedjünk meg a piaci szereplőkkel.

1. Piaci szereplők ma:

ANRE általi engedélyesek:

- 57 termelői engedélyes
- 1 átviteli engedélyes, Transelectrica, TSO

- 1 rendszerirányító, Transelectrica
- 24 elosztói engedélyes, DSO
- 8 rendszerszintű szolgáltató
- 8 közüzemi szolgáltató, az Electrica leányvállalatai
- 80 áramszolgáltató

A piacon regisztrált szereplők:

- 28 termelő
- 8 rendszerszintű szolgáltató
- 60 áramszolgáltató
- 63 feljogosított fogyasztó
- 1 átviteli irányító, TSO
- 1 rendszerirányító
- 8 elosztói irányító, DSO
- több mint 600 000 feljogosított fogyasztó
- közüzemi fogyasztók – háztartások
- 1 piacirányító, OPCOM

A romániai villamosenergia-piacon 57 termelői engedélyes van, azonban csak 28 aktív. Ebből az 57 termelői engedélyesből 37 „co-generation”-ra is kapott engedélyt, ami nagyon jó arány. A termelők közül kiemelendő a Nuclearelectrica, a Hidroelectrica és a Termoelectrica. A Nuclearelectrica teljes mértékben állami tulajdonban van, 2 atomreaktor van működésben, a harmadik átadására hamarosan sor kerül, és tervezik a negyedik és ötödik megépítését is. Egy reaktor éves átlag termelése megközelítőleg 5000 MWh. A piacvezető Hidroelectrica 350 vízierőművel (ebből 220 mikro vízierőmű) és 12 helyi kirendeltséggel rendelkezik, melyek beépített kapacitása 6288,44 MW, az éves össztermelés pedig 17 298 GWh. A Termoelectrica 5 leányvállalattal és 5 helyi kirendeltséggel rendelkezik, a beépített kapacitása 9745 MW, míg az éves össztermelése 32 070 GWh körüli. Az átvitel-
lel és rendszerirányítással kapcsolatos feladatokat a Transelectrica látja el, mely 2003 óta tagja az UCTE (Union for the Co-ordination of Transmission of Electricity) 2-es szinkronzónájának, a SUDEL-nek, és ezáltal az ETSO-nak is. 2004 közepén működésbe helyezték az Arad – Sándorfalvát (RO-HU) összekötő 400 KV-os vezetékét, mely lehetővé tette az UCTE 1-es és 2-es szinkronzónájának összekötését. Ugyancsak 2004-ben készült el a Nagyvárad – Békéscsaba vezeték, és most épül a Temesvár – Vrsac (RO-Szerbia) vezeték, a délkeleti regionális villamosenergia-rendszer kiépítése érdekében. Mivel természetes monopóliumként működik, így teljes egészében az állam kezében van, és nem is tervezik az átviteli hálózat privatizálását. A 24 elosztói engedélyes közül csak nyolc végzi ezt a tevékenységet, mégpedig az Electrica leányvállalatai, melyek a közüzemi áramszolgáltatást is ellát-

---

---

ják. Az Electrica leányvállalatai összesen 8 537 242 végső fogyasztót látnak el energiával, melyek közül: 9743 nagyfogyasztó, 600 145 kisfogyasztó és 7 927 534 a háztartások szektorból való. 2005. július 1-jétől a villamosenergia-piacot 83,5%-ban nyitották meg, amelynek értelmében minden nem háztartási fogyasztó feljogosítottá válhat, azaz több mint 600 000 fogyasztó választhatja meg áramszolgáltatóját. 80 áramszolgáltatói engedélyes van, amelyekből 60 működik a piacon. Ugyancsak július 1-jétől megalakult a spot piac, melyet 2005. január 1-jétől már teszteltek. A piacirányító szerepe az Opcomnak (Operator Pieței de Energie Electrică din România) jutott, amely felügyeli a villamos energia nagykereskedelmi piacát (közüzemi és versenypiac), a spot piacot (PZU) valamint a Zöld Tanúsítványok piacát.

2. A villamosenergia piac – kettős piaci modell

A villamos energia közszolgáltatás jellegéből adódóan nagyon sokáig állami monopóliumként működött, de az Európai Unió irányelveit követve megkezdődött ennek az iparágak is a privatizációja, illetve a liberalizációja, a verseny és a belső egységes villamosenergia-piac elősegítése érdekében. Ám ez nagyon hosszú folyamat, és jelenleg épp az átmeneti időszakban vagyunk, amikor a szabályozott közüzemi piac lépcsőzetesen átalakul szabad versenypiacra. Ebben a tranzit időszakban pedig mind a kettő párhuzamosan működik egymás mellett. Kettős piaci modellről van tehát szó.

2.1 A közüzemi piac (szereplői és működése)

E modellben a villamos energia értéklánc egyes szereplőinek kapcsolatai erősen szabályozottak. A fogyasztók ellátására csak a szolgáltatók (vizonteladók) jogosultak, akik kötelesek az ehhez szükséges villamos energiát a nagykereskedelemben megvásárolni. A tevékenységüket minden esetben a legkisebb költség elvét figyelembe véve kell végezzék, és kötelesek a fogyasztók ellátása érdekében diszkriminációmentesen együttműködni. A piaci szereplők kereskedelmi együttműködését az üzletszabályzatokon alapuló hosszú távú szerződések rögzítik. Eszerint a Hidroelectrica, Termoelectrica és egyéb termikus erőművek és az Electrica leányvállalatai között portfólió szerződések, a Nuclearelectrica és az Electrica leányvállalata között PPA típusú szerződések, míg a független termelők, mikro vízierőművek és az Electrica leányvállalatai között adásvételi szerződések jöttek létre. A közüzemi piac minden egyes tagja szabott áron (regulált ár) vásárolja, illetve adja tovább partnerének a villamos energiát. A partnerek közötti szerződéses kötelezettségek ellátási felelősséget is jelentenek. A közüzemi piacon vásárolhatják meg a villamos energiát azok a fogyasztók, akik nem jogosultak a szabadpiacon történő vásárlásra, vagy nem kívánnak azon részt venni. A közüzemi ellátás egy mérlegkört alkot, amelybe erőművek és a közüzemi

---

áramszolgáltató társaságok tartoznak. A lakossági fogyasztók is a közüzemi ellátás keretében vásárolják meg a villamos energiát. Mivel a kereskedelemtől különvált a hálózathasználat és a rendszerirányítás is, így a fogyasztók az árban, az áramszolgáltatónak járó díj mellett, megfizetik a hálózathasználati díjat (az átviteli engedélyesnek és az elosztói engedélyesnek járó díjak) és a rendszerirányítás díját is.

2.2 A liberalizált versenypiac szereplői és működése

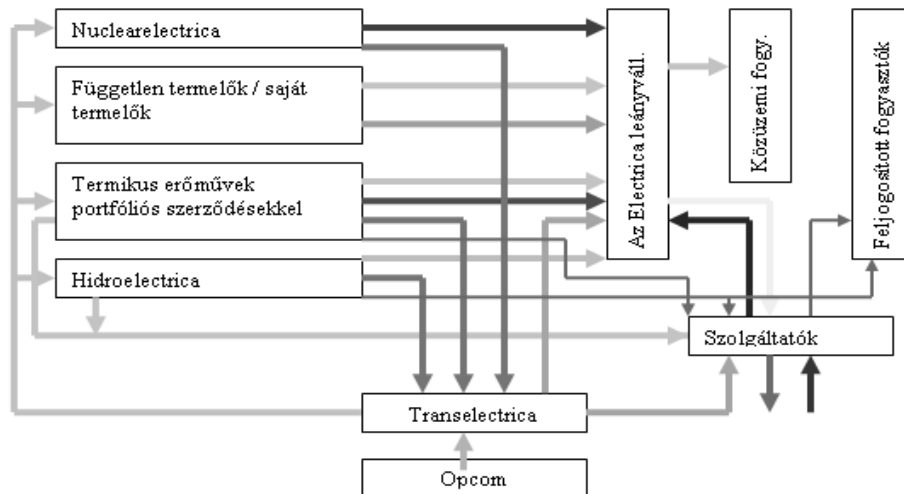
A piacnyitás részben a fogyasztók egy részének a feljogosításával történik. 2005 július 1-jétől a piacot 83,5%-ban liberalizálták, ami azt jelenti, hogy a háztartási fogyasztókon kívül mindenki más feljogosítottá vált. Ennek eredményeként az ilyen fogyasztók szabadon megválaszthatják az ellátásukat biztosító termelőt vagy kereskedőt, kereskedelmi partnerükkel kölcsönös érdekeken alapuló szerződést köthetnek, és ezen szerződések teljesítéséhez igénybe vehetik a meglévő átviteli és elosztó hálózatokat. Ugyanakkor az ilyen fogyasztók ellátására nincs kötelezettség, ellátásuk – a kereskedelmi megállapodásokban rögzítettek túlmenően – nem garantált, az ellátás kötelezettségeit (a fogyasztói árat) a piaci viszonyok határozzák meg. A feljogosított fogyasztók saját mérlegkört alakíthatnak vagy kereskedői mérlegkörhöz kötelesek csatlakozni. A szabadpiacon a szereplők a termelők, az áramszolgáltatók és a feljogosított fogyasztók. A törvény lehetőséget ad arra, hogy ebből a láncból (mérlegkörökből) kihagyják az áramszolgáltatót, és az erőművek (hazaiak vagy külföldiek) akár közvetlenül is megállapodhatnak a feljogosított fogyasztókkal. A szabadpiacon a felelőségeket és kötelezettségeket szerződések rögzítik. Mivel a feljogosított fogyasztók tényleges villamos energia igénye eltér a lekötött mennyiségektől, vagy az ellátását biztosító forrás a szerződésben garantálttól eltérően értékesít, a tényleges villamosenergia-felhasználás mindig el fog térni a különféle megállapodásokban rögzített értékek összegétől. Ennek kiegyenlítésére a rendszerirányítónak kiegyenlítő szabályozást kell biztosítania. Az előbbieken alapján egyidejűleg legalább négyféle kereskedelmi kapcsolat alakulhat ki a piaci szereplők között :

- szerződéses kapcsolat kétoldalú megállapodásokkal – közvetlen értékesítés (B2B, B2C) ,
- tőzsdei ügyletek az azonnali „spot” piacon – kereskedés,
- import és export szerződéses kapcsolatok,
- kiegészítő szolgáltatásokra vonatkozó kötelező vagy tárgyalásos megállapodások a rendszerirányítóval (SN Transselectrica SA).

Mivel a villamos energia mellett a fogyasztóknak meg kell vásárolni a kiegészítő szolgáltatásokat is, a fogyasztói ár a következő elemeket tartalmazhatja: villamos energia ára, rendszerszintű szolgáltatások díja, kiegyenlítő szabályozás díja, veszteségtérítési díj, veze-

---

tékhasználati díj, rendszerirányítási díj, piacüzemeltetési díj, nagykereskedők árrese – bróker díj, mérési-elszámolási díj és befagyott költségek.

Forrás: www.opcom.ro

1. Ábra: A romániai villamosenergia-piaci szereplők a köztük lévő szerződéses viszonyok alapján

3. A romániai villamosenergia-piac 2003-ban és 2004-ben

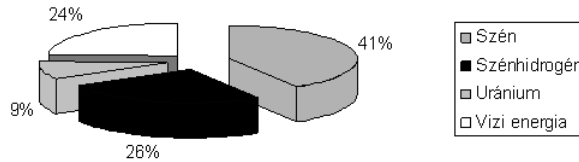
2003-ban még csak 43 termelői engedélyes, 53 szolgáltatói engedélyes és 53 feljogosított fogyasztó volt. Összesen 56 906 GWh villamos energiát termeltek (3%-kal többet, mint 2002-ben), mely a következőképpen oszlott meg a különböző termelők között:

Termelők(24)	Elektromosenergia-termelés	
	%	GWh
S.C. Termoelectrica S.A.	6,54%	3719
S.C. Electrocentrale București S.A.	19,80%	11 269
S.C. Electrocentrale Rovinari S.A.	10,52%	5988
S.C. Electrocentrale Turceni S.A.	11,95%	6799
S.C. Electrocentrale Deva S.A.	7,55%	4299
S.C. Hidroelectrica S.A.	23,19%	13 195
S.N. Nuclearelectrica S.A.	8,62%	4906
Saját termelők	4,13%	2349
Egyéb termelők	7,70%	4382
Összesen	100,00%	56 906

Forrás: Raport ANRE 2003, 22 o.

1. táblázat: Villamosenergia-termelés 2003-ban

A megtermelt villamos energiához a következő elsődleges energiaforrásokat használták fel: szenet, szénhidrogéneket, urániumot és vízi energiát. Ezek részaránya a következő diagramban vehető szemügyre:

Forrás: Raport ANRE 2003

2. ábra: Az energiaforrások felhasználása

A külkereskedelmi mutató az export javára dől ugyan el, azonban olyan kis mennyiségek lépték át az országhatárt, hogy ez inkább a hazai villamosenergia-piac zártóságára utal. Az import elérte a 428 GWh-ot, míg az export ennél sokkal jelentősebb, 2513 GWh volt.

A villamos energia átviteli és elosztói hálózatában szállított energia 82%-át a közüzemi fogyasztókra és a belső technológiai felhasználásra fordították, 11%-át a feljogosított fogyasztóknak és 7%-át exportra szánták. A nemzeti villamosenergia-rendszerben a teljes villamos energia 71%-át a közüzemi piacon és 29%-át a versenypiacon értékesítették. A közüzemi piac alapját 56%-ban a portfólió szerződések és 15%-ban a hosszú távú szerződések képezik. A közüzemi áramszolgáltatók, az Electrica leányvállalatai 42 511 GWh energiát vásároltak, melyből 89% a közüzemi piacról és 11% a versenypiacról származik. A villamos energia átlagos beszerzési ára 109 199 lej/MWh, vagyis 38,5 USD/MWh volt. Ezzel szemben a közüzemi fogyasztóknak kiszámlázott ár 67,9 USD/MWh lett, miután 2003-ban egy éves 29,33%-os emelkedést mutatott. Miután a piac 33%-át liberalizálták, az 54 feljogosított fogyasztóból 24 (a teljes energiafelhasználás 15%-át kitevő fogyasztók) áramszolgáltatót váltott. A versenypiacon 5 független szolgáltató működött, akik a feljogosított fogyasztóknak eladott villamos energiát a nagykereskedelemből és importból szerezték be.

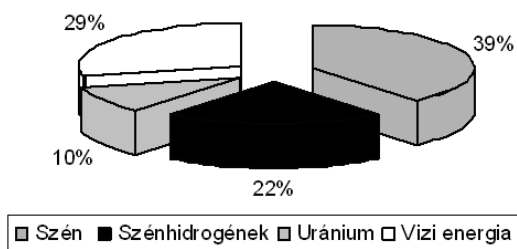
2004-ben az ANRE adatai szerint 51 termelői engedélyes, 70 szolgáltatói engedélyes és 71 feljogosított fogyasztó volt a piacon, novembertől, miután 55%-ban megnyitották a piacot, ez utóbbiak száma megközelítőleg 2000 volt. A termelés elérte az 55 817 GWh-nyi villamos energiát, a különböző termelők piaci részesedése pedig a következőképpen alakult (2. táblázat).

Az energiaforrások felhasználásának szerkezete alig módosult a 2003-as értékekhez képest, csupán a szénhidrogének aránya csökkent 4%-kal és a vízi energia felhasználása nőtt 5%-kal, ami környezetvédelmi szempontból pozitív hatású.

Termelő	Villamosenergia-termelés	
	%	GWh
S.C. Termoelectrica S.A.	3,22	1800
S.C. Electrocentrale București S.A.	13,30	7421
S.C. Electrocentrale Rovinari S.A.	10,01	5588
S.C. Electrocentrale Turceni S.A.	10,18	5684
S.C. Electrocentrale Deva S.A.	6,55	3659
S.C. Hidroelectrica S.A.	29,44	16 433
S.N. Nuclearelectrica S.A.	9,94	5548
Saját termelők	3,58	2003
Más termelők	13,76	7681
Összes	100,00	55 817

Forrás: Raport ANRE 2004

2. táblázat: A villamos energia termelése 2004-ben

Forrás: Raport ANRE 2004

3.ábra: Az energiaforrások felhasználása

E belső termelés mellett további 2524 GWh villamos energiát importáltak, és 3709 GWh-nyit exportáltak. Láthatóan megnövekedett a külkereskedelem, különösen az import ugrott meg. A nemzeti villamos energetikai rendszerben továbbított villamos energiának 77%-át közüzemi fogyasztók és az elosztás használta fel, 14%-át a feljogosított fogyasztók és 9%-át az export és az átvitel belső fogyasztása tette ki. 2004 novemberéig a villamos energia 67%-át a közüzemi piacon és 33%-át a versenypiacon értékesítették. A közüzemi piac alapját 52%-ban a portfólió alapú szerződések, 20%-ban a Hidroelectricával kötött szabályozott szerződés, 15%-ban a Nuclearelectricával kötött hosszú távú megállapodás, 10%-ban a független termelőkkel kötött szerződések és 3%-ban a hálózati veszteség fedezésére kötött szerződések képezték. A versenypiacot 13,7%-ban a feljogosított fogyasztókkal kötött szerződések, 7%-ban az export szerződések, 8%-ban más szerződések és 4,5%-

ban a rendszer marginális árán kötött spot piaci ügyletek tették ki. A legtöbb villamos energiát az Electrica leányvállalatai vásárolták, összesen 40 005 GWh-ot, ennek 84%-át a szabályozott piacon és 16%-át a versenypiacon. A villamos energia átlagos beszerzési ára 1 281 718 lej/MWh volt. A végső fogyasztók árai 12,4 %-kal emelkedtek 2004 folyamán, két lépcsőben. A végső közüzemi fogyasztóknak kiszámlázott villamos energia átlag ára 67 euró/MWh volt. Az ipari fogyasztók villamos energia árának szerkezete a következő volt: 57% termelési ár, 30% hálózathasználati díj, 7% szolgáltatói díj és 6% rendszerszintű szolgáltatói díj. Az áramszolgáltatót váltott feljogosított fogyasztók villamosenergia-felhasználása a végső fogyasztók teljes felhasználásának 24%-át tette ki, a 2003-as 14%-kal szemben.

4. Az azonnali vagy spot piac (Piața pentru Ziua Următoare – PZU)

A 2005. július 1-jén megalakult PZU egy olyan önkéntes, semleges és átlátszó spot piac a villamos energia nagykereskedelmén, a versenypiacon belül, melynek célja a villamos energiával kapcsolatos kereskedelmi ügyletek lebonyolítása annak kiszállítását (diszpécserizálását) megelőzően egy nappal. Ezzel alternatívát nyújt a kétoldalú szerződések megkötésére, és lehetőséget biztosít a portfóliós szerződések és az ebből adódó működési eltérések kiegyensúlyozására. A piac záró árát (PIP – prețul de închidere a pieței) referenciaárként használják a kétoldalú szerződésekben és az alakulóban levő kapcsolódó pénzügyi piac pénzügyi eszközeinek kidolgozásánál.

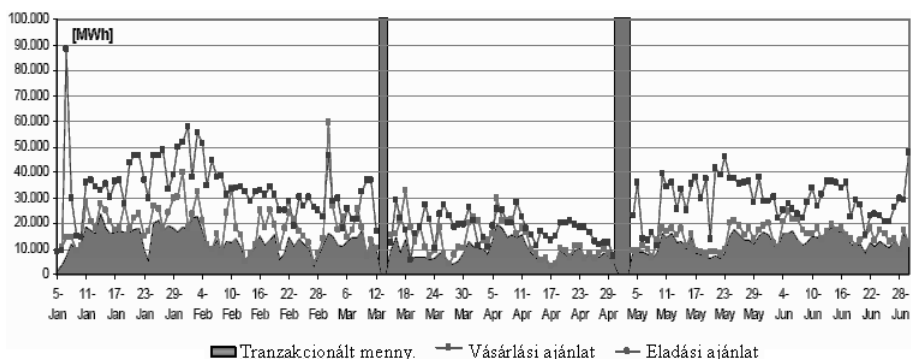
Ez a spot piac a következő modell szerint működik:

- Minden szereplő a PZU-n csak egy vásárlási és/vagy eladási ajánlatot tehet egy tranzakciós intervallumon belül (1 óra).
  - Ezek az ajánlatok egyszerűek kell legyenek, maximum 25 ár-mennyiség párost tartalmazhatnak. Mindegyik ajánlatnak tartalmaznia kell az árat, amelyen eladni és/vagy megvásárolni szeretnék az illető villamosenergia-mennyiséget.
  - Az ajánlatokat csak addig lehet megtenni, amíg a tranzakciós rendszer ajánlati kapuja nyitva van, vagyis ameddig ajánlatokat elfogad.
  - A kapott ajánlatok hitelesítése után a piacirányító minden egyes tranzakciós intervallumra megállapítja az aggregált keresleti és kínálati görbéket:
    - az aggregált kínálati görbe a hitelesített eladási ajánlatokból az ár növekvő sorrendjében összesíti az összes ár-mennyiség párost egyetlen egy ajánlatba.
    - az aggregált keresleti görbe a hitelesített vásárlási ajánlatokból az ár csökkenő sorrendjében összesíti az összes ár-mennyiség párost egyetlen egy ajánlatba.
  - A keresleti és kínálati görbe találkozási pontja mutatja a kereslet és kínálat egyensúlyi pontját, és meghatározza a piac záró árát (PIP).
- Ezek után a PZU-n részt vevő szereplőknek továbbítják a tranzakciókról szóló informá-

ciókat, és ezek megerősítése után a piacirányító továbbítja az adatokat a villamos energia kiegyensúlyozásáért felelős szerveknek.

A spot piacon részt vehet minden olyan engedélyes fél, mely regisztráltatta magát a piacon. Ahhoz, hogy regisztrálthassák magukat, résztvevői megállapodást kell kössenek a piacirányítóval, melyben megneveznek egy kiegyenlítésért felelős szervezet (ez lehet a TSO is). Ennek a megállapodásnak megfelelően a PZU-n végrehajtott tranzakciók szigorú kereskedelmi kötelezettségeknek felelnek meg. Miután a szereplő regisztráltatta magát, a tranzakciós rendszerbe való bekapcsolódása érdekében kap egy saját és egyedi felhasználói kulcsot, mely lehetővé teszi az azonosítását.

A PZU célja a nagykereskedelmi piac hatékonyabbá tétele, és Délkelet-Európa villamos energetikai spot piacának megalakító magja kíván lenni. Végül íme néhány mutató a PZU tesztelési időszakából (2005 január 1. – július 1.):

Forrás: www.opcom.ro

4. ábra: A villamos energia ajánlati és tranzakcionált mennyiségei

5. A Zöld Tanúsítványok piaca (Piața de Certificate Verzi)

A Zöld Tanúsítványok piacát is a piacirányító OPCOM működteti a 2005/15-ös ANRE határozat alapján, és ő határozza meg a zöld tanúsítványok centralizált piacán az árakat. A Zöld Tanúsítvány egy olyan dokumentum, amely 1 MWh-nyi villamos energiát tanúsít, melyet megújuló energiaforrásból termeltek. A megújuló energiaforrások népszerűsítése érdekében felállítottak egy kötelező kvótarendszert. Ez a rendszer az áramszolgáltatók számára egy kötelező villamosenergia-mennyiséget ír elő, melyet megújuló energiaforrásból termelnek. A rendszer a következőképpen működik:

– Az ANRE megállapít egy fix villamosenergia- (megújuló energiaforrásból termelt) mennyiséget, melyet a szolgáltatóknak kötelezően meg kell venni, és bírságokat szab ki a

nem teljesítőknak.

– Az ANRE évente meghatározza azokat a termelőket, melyek megújuló energiaforrásokat használnak fel, és melyeknek engedélyezi a Zöld Tanúsítványok megszerzését.

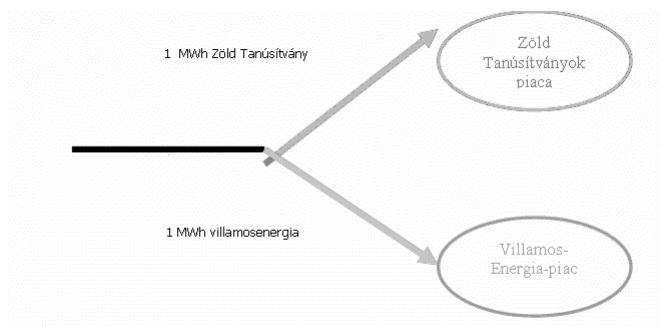
– Ezek a termelők havonta minden 1 MWh-nyi termelt villamos energiáért kapnak egy Zöld Tanúsítványt az átviteli és rendszerirányítótól (TSO) az előző hónapi energiatermelésüknek megfelelően. Ezeket eladhatják a villamos energiától függetlenül a Zöld Tanúsítványok piacán. Egy tanúsítványt csak egyszer lehet eladni, és felhasználásakor megsemmisül.

– A kötelezettségeik teljesítése érdekében a szolgáltatók tulajdonában annyi Zöld Tanúsítvány kell legyen, mint amennyi az előírt villamos energia mennyisége. Amennyiben nem teljesítik kötelezettségeiket, a TSO begyűjti a bírságokat, és K+F-re fordítja.

– A Zöld Tanúsítványok értéke plusz jövedelmet jelent a termelőknek, ezzel mintegy támogatva a megújuló energiaforrások felhasználását.

– A Zöld Tanúsítványokért járó plusz jövedelmet egy a villamos energia piacával párhuzamosan működő piac határozza meg, ahol a környezeti hasznosságokat adják-veszik.

A Zöld Tanúsítványok értékét piaci mechanizmusokon keresztül határozzák meg: kétoldalú szerződésekben termelők és szolgáltatók között, illetve egy centralizált piacon, melyet az OPCOM működtet. Ugyanakkor az ANRE megszab egy minimális és maximális árat, amin ezekkel a tanúsítványokkal kereskedni lehet. A villamos energiával és a Zöld Tanúsítványokkal külön-külön kereskednek az alábbi módon:

Forrás: www.opcom.ro

5. ábra: Kereskedés a villamos energia és Zöld Tanúsítványok piacán

A Zöld Tanúsítványok piacán csak olyan termelők regisztrálhatják magukat, melyek a következő energiaforrásokat használják fel a termeléshez: szél, nap, biomassza és vízi energia. Ez utóbbi esetében csak 10 MWh-al egyenlő vagy ennél kisebb kapacitású mikro vízierőművek vehetők számításba. A kötelező szolgáltatói kvóták megállapításánál az ANRE figyelembe veszi az EU-s előírásokat, melyek szerint 2010-re a megújuló energiaforrások ál-

tal termelt villamos energia a belső fogyasztás 30%-át el kell érje. Eszerint 2010-ig a következő kvóták vannak érvényben az áramszolgáltatókkal szemben.

Áramszolgáltatói kvóta (%)	Év
0,7	2005
1,4	2006
2,2	2007
2,9	2008
3,6	2009
4,3	2010

Forrás: www.opcom.ro

3. táblázat: A kötelező szolgáltatói kvóták 2010-ig

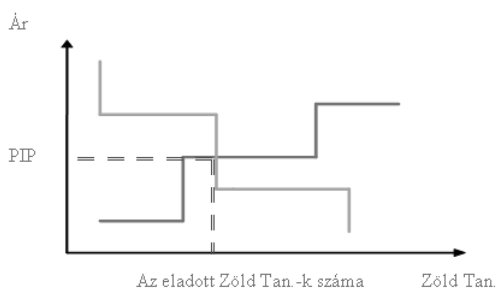
Ezeket a kötelező kvótákat az áramszolgáltatók úgy teljesíthetik, hogy vagy direkt a termelőtől vásárolják meg a Zöld Tanúsítványokat, vagy a centralizált piacon keresztül.

Az első esetben is a kétoldali szerződéseket az OPCOM bevezeti Zöld Tanúsítványok regiszterébe. A centralizált piacot pedig ő maga működteti:

- regisztrálja a résztvevőket;
- fogadja az eladási és vásárlási ajánlatokat az ajánlattevési időszakban minden hónapban; az ajánlatok minimum egy, maximum három ár-mennyiség párost tartalmazhatnak;
- hitelesíti az ajánlatokat, és továbbítja az elfogadási vagy elutasítási nyilatkozatokat;
- a tranzakciós napon megállapítja az eladott/megvásárolt tanúsítványok számát és a piac záró árát; a záró árát az aggregált kínálati és keresleti görbe találkozási pontja adja;
- kiállítja és elküldi a számlákat.

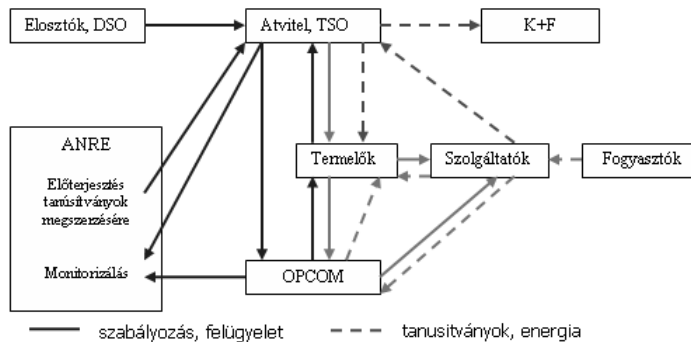
A Zöld Tanúsítványokkal való kereskedés a következő folyamatok által megy végbe (a 7. ábra tartalmazza a pénz és tanúsítványok mozgási irányát is).

A Zöld Tanúsítványok piaca jelentős előrelépés a környezetvédelem terén és a megújuló

Forrás: www.opcom.ro

6. ábra: A Zöld Tanúsítványok árának meghatározása

Forrás: www.anre.ro

7. ábra: A Zöld Tanúsítványokkal való kereskedés folyamata

energiaforrások népszerűsítése érdekében. Ugyanakkor piacbarát ösztönző, mely lehetőséget nyújt a termelőknek plusz jövedelem megszerzésére és a környezetvédelmi K+F programok támogatására az energetikán belül.

Végszó

Romániában jelenleg ez a három piac van jelen a villamos energia szektoron belül. Maga a villamosenergia-piac egy átalakulóban lévő piac, a szabályozott közüzemi piacból fokozatosan alakul át versenypiacá, majd 2007 július 1-jétől csak a versenypiac fog működni. Jelenleg a piacnyitás 83,5%-os és a versenypiac piaci részesedése kb. 37%. Az azonnali, spot piac (PZU) még csak most bontogatja szárnyait, és nagy fejlődés előtt áll. A kapcsolódó Zöld Tanúsítványok piacának célja pedig kimondottan a környezetvédelem. A kapcsolódó pénzügyi piac még csak tervezés alatt van. Így egy egyre komplexebb villamos energetikai piaci rendszer alakul ki, amely hatékonyan működik a piacirányító OPCOM törekvéseinek nyomán.

A romániai villamosenergia-piac jó úton halad a teljes liberalizáció és egy működő versenypiac irányában, természetesen még bőven van tennivaló. Ebben a dolgozatban helyzetképet adtunk a romániai villamosenergia-piac és a hozzá kapcsolódó piacok mai működéséről., anélkül, hogy a már megtett, illetve a megteendő piaci reformlépéseket bemutattuk volna.

Irodalomjegyzék

- Dr. Erdős Pál: *Gazdaság és energia. Gazdaság és Energia*, 1998. 10. évf., 1.sz., 46-47. old.
 Dr. Petz Ernő: *Az állam szerepe az energetikában. Gazdaság és Energia*, 1998. 10. évf., 3-4. sz., 11-14. old.
Liberalizarea pieței de energie electrică. Economistul, Anul XV, Nr. 1897, 20 iunie 2005.

Gazdasági felsőoktatás Székelyudvarhelyen

GERÉB LÁSZLÓ

Bemutakozó

A székelyudvarhelyi Polgármesteri Hivatalnak és a tatabányai Modern Üzleti Tudományok Főiskolájának együttműködésével, egyéves szervezőmunka után, 1998 októberében kezdte el működését a Modern Üzleti Tudományok Főiskola Székelyudvarhelyi Képzési Központja. Főiskolánk már nyolcadik éve van jelen az erdélyi magyar közgazdasági oktatásban.

Vidékünk számára létfontosságú tényező, hogy jól képzett munkaerővel rendelkezzen, hisz ez lehet a záloga a jövő fejlődésének. Az európai piacon ahhoz, hogy befektetőket tudjunk vonzani, meg kell teremteni a lehetőségeket. Az elmaradott infrastruktúra miatt csak a jól képzett munkaerő lehet rá képes. Ennek a kihívásnak próbál megfelelni a főiskolánk is: jól képzett gazdasági szakembereket szeretnénk nevelni.

A képzési igények felmérését figyelembe véve alakította ki főiskolánk az oktatási kínálatát. Az 1998-tól működő nappali tagozatos közgazdászképzéssel párhuzamosan a 2004-es tanévvel kezdődően bevezettük ennek a levelező formáját is. Ezzel az oktatási formával próbáltunk megfelelni annak az elvárásnak, hogy azok a személyek is részt vehessenek a képzéseinken, akik hét közbeni elfoglaltságuk miatt ezt nem tehetik meg.

Újdonságnak számít az Euromenedzser másoddiplomás képzés bevezetése. Ennek az ötlete onnan adódott, hogy nagyon sok vállalatvezető vagy vezető pozícióban lévő személy rendelkezik mérnöki vagy más, nem gazdasági szakma diplomájával, akik számára viszont hasznos lehet a közgazdasági utóképzés. A képzési idő két év. A képzés távoktatás formájában működik, az előadások hétvégiek, többnyire neves magyarországi előadókkal.

Az alapképzés esetében a képzési idő nyolc félév. Az első tanévben a hallgatók az idegen nyelven kívül elsősorban a közgazdaságtani és módszertani alapozó tantárgyakkal ismerkednek meg. A számítástechnikai előadások és gyakorlatok segítségével a hallgatók a második félév végén széles körű informatikai ismeretekkel és gyakorlattal rendelkeznek, ugyanakkor ECDL számítógépes jogosítványt is szerezhetnek.

Az oktatást számos esettanulmány felhasználása és valós vállalati feladat megoldása teszi gyakorlatorientálttá és életszerűvé. Az 5-6. félévekben a hallgatók a vállalkozások menedzselése szakiránynak megfelelő tárgyakat sajátítják el, a hetedik félévben kerül sor a nemzetközi tantárgyak tanulására. Ugyanekkor kell elkezdeni a diplomadolgozat témájának kiválasztását, valamint az ezzel kapcsolatos információk begyűjtését. A nyolcadik – utolsó – szemeszterben pedig cégeknél, a gyakorlatban ismerkednek meg a versenygazdaság feltételeivel, az európai munka- és vezetési kultúrával, s közben el kell készíteniük a

---

diplomamunkájukat is.

2005 októberében főiskolánk közel 300 hallgatóval nyitotta meg a 8. tanévet, a nappali tagozaton 112, a levelező tagozaton 55, az euromenedzseri posztgraduális képzésen pedig 115 beiratkozott hallgatóval. Nappali tagozatos hallgatóink többnyire székelyudvarhelyiek és környékbeliek, alig 20%-uk származik távolabbi vidékekről. Levelező tagozatos hallgatóink Erdély legkülönbözőbb részeiről származnak, Nagyszalontától Szatmárnémetiig. Ez esetben a székelyudvarhelyi hallgatók aránya 20%-os. Az euromenedzseri képzésre jelentkezők többnyire Székelyföld nagyobb településeiről, Székelyudvarhely mellett Csíkszeredából, Gyergyószentmiklósról valamint Marosvásárhelyről származnak.

A következőkben a főiskola működésének alapelveit szeretnénk röviden bemutatni.

Küldetés

Képzési központunk küldetése gazdasági szakemberek magyar nyelven történő képzése. Ennek a választásnak több oka is volt. Egyrészt nem szándékoztunk versenytársként megjelenni az oktatási piacon sem a Babes-Bolyaival, sem a Sapientia Tudományegyetemmel szemben, ahol más típusú gazdasági képzés folyik. Főiskolánk a komplementaritás jegyében a szakemberképzési feladatot jelölte meg küldetésének. S mindezt, a szakma minél jobb elsajátítása érdekében, magyar nyelven. Ugyanakkor a szakemberképzés a helyi munkaerőpiac igényeinek való megfelelés jegyében is történt, hisz a helyi vállalkozók körében gazdasági szakemberhiány volt tapasztalható, s ezt a hiányt szándékoztunk pótolni.

Célok

Küldetésünk meghatározása után kitűztük a célokat, melyek a következők: gyakorlatorientált oktatás, minőség és szakmaiság, a helyi szakemberhiány pótlása, illetve a hallgatók itthon maradása. Ezeknek a céloknak az eléréséhez kerestük a megfelelő módszereket.

A helyi szakemberhiány pótlása valamint a hallgatók itthon maradása tulajdonképpen két egymásból következő célt jelent, hisz csak úgy tudjuk a helyi gazdasági szakemberhiányt pótolni, munkánk akkor eredményes, ha a hallgatóink nem vándorolnak el.

Gyakorlatiasság

A gyakorlatorientált oktatást két módszer segítségével próbáltuk megvalósítani. Egyrészt kompetens oktatók kiválasztásával, másrészt megfelelő oktatási módszerek alkalmazásával.

Az elméleti alapozó tantárgyakat kivéve többnyire helyi szakemberek oktatják a szaktantárgyakat. Főiskolánk vezetősége felkereste a környék legjobb szakembereit, akiket felkért az egyes szaktantárgyak oktatására. Így az oktatók azt tanítják, amivel a mindennapi mun-

---

---

kájuk során foglalkoznak, ezáltal az illető tantárgy oktatása ténylegesen gyakorlatorientált. Mielőtt ezek a szakemberek elkezdték a tantárgyak oktatását, egy „Train the trainer” program keretében a tatabányai anyaintézménynél az ottani tanszékek felkészítették őket az illető tantárgyak oktatására.

A másik, a gyakorlatiasság irányába ható módszer a dolgozatok formájában történő vizsgáztatás. A főiskola felveszi a kapcsolatot a helyi vállalkozókkal, ahol a hallgatók megírhatják az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó dolgozataikat. Így biztosított a tantárgy gyakorlatiassága, a minőséget pedig a tantárgyat oktató szakmai vezetése jelenti.

Minőség és szakmaiság

Főiskolánk a minőséget és a szakmaiságot fogalmazta meg elsőrendű célként. Lévén, hogy minőségi gazdasági oktatásra helyben elég nehéz szakembereket találni, főiskolánk rövid távon vendégoktató programmal, hosszú távon pedig egy jól képzett oktatói csapat kiépítésével próbálja megvalósítani a kitűzött célt.

Az oktatás minőségét főiskolánkon elsősorban a tatabányai anyaintézmény oktatói szavatolják. Az alapozó, illetve egyes specifikus szaktantárgyakat az anyaintézmény neves oktatóival oldjuk meg. Ugyanakkor az egyes tantárgyakból való vizsgáztatás is az anyaintézmény oktatóival közösen történik. Tehát mindamelllett, hogy már nyolcéves tapasztalattal rendelkezünk a gazdasági szakemberképzés területén, az intézményre jellemző szakmaiság színvonalát a tatabányai anyaintézmény is garantálja.

A szakmaiságot a legjobb helyi szakemberek bevonásával valósítjuk meg. A helyi szakemberek révén az egyes tantárgyakat az illető tárgykört jól ismerő, abban dolgozó oktató tanítja. A szaktantárgyak oktatásánál a helyi szakemberek előnye a vendégtanárokkal szemben az, hogy megvan a helyismeretük, vagyis jobban ismerik az illető szakma helyi jellegzetességeit.

Szakemberhiány

A főiskola célul tűzte a helyi gazdasági szakemberhiány pótlását. Ennek érdekében először felmértük a helyi piaci igényeket. A vállalkozók körében végzett kutatások eredményei választ adtak arra, hogy milyen jellegű gazdasági szakemberekre van szükség. Ez alapján kirajzolódott a főiskolán indítandó szakprofilja, mégpedig: közgazdász kereskedelmi szak, vállalkozások menedzselése szakiránnyal.

A vállalkozói réteg gazdasági munkatársak iránti elvárásaiból a három legfontosabbra helyeztük a hangsúlyt: idegen nyelvek oktatása, informatikai ismeretek valamint gyakorlatiasság.

Megalapítottunk egy nyelviskolát, ugyanakkor a TELC (The European Language

---

Certificates) nemzetközi nyelvvizsgaközpont akkreditált képzési és vizsgaközpontja letünk. Hallgatóink csak az esetben kapják meg a főiskolai diplomát, ha egy felsőfokú román, egy középfokú általános angol valamint egy középfokú business angol nyelvvizsgával rendelkeznek.

Ugyanakkor akkreditált ECDL (European Computer Driving Licence) felkészítő és vizsgaközpont minősítést is szereztünk. Hallgatóink esetében a diploma megszerzésének feltétele az ECDL diploma megléte is.

Hallgatók szülőföldön való érvényesülése

Főiskolánk egy másik óriási kihívása végzőseink itthon tartása volt. Mivel a tanulók általában jobb munkalehetőségek érdekében hagyják el szülőföldjüket, a probléma megoldásának kulcsaként azt jelöltük meg, hogy itthon kell munkát keresni a hallgatóknak. Ennek a célnak a megvalósítása érdekében főiskolánk aktívan bekapcsolódik a város gazdasági életébe, a vállalkozókkal való szorosabb kapcsolat kialakítására. Ebben a kapcsolatrendszerben a hallgatók már a tanulmányaik során bizonyos munkákat elvégeznek a helyi vállalkozások keretében.

A négy tanév alatt közel húsz tantárgyból történik a vizsgáztatás benyújtott dolgozat formájában. Az előadótanár felügyelete mellett a diákok az illető tantárgynak megfelelő témában konkrét esettanulmányt írnak. Számos vállalkozó hasznosnak ítéli meg az ilyen jellegű munkák elkészítését a saját vállalkozásaikról. Ez mindenkinek előnyös: a vállalkozó jóval a piaci ár alatt megkap egy elemzést a cégéről, melynek a szakmaiságát az irányító tanáraink garantálják. A diák gyakorlatot tanul, és esetenként egy kis plusz jövedelemre tesz szert. Ugyanakkor ezeknek a munkáknak az elkészítése során a vállalkozónak módja van arra, hogy egy jövőbeni munkatársat találjon az elemzést készítő diák személyében. A dolgozatok témái igen változatosak, a marketingkutatótól a kommunikációs technikáig több gazdasági témakörben. Ami a legfontosabb, hogy ezeknek a dolgozatoknak a megírása közben a hallgató már bizonyos mértékig kötődik egy helyi vállalkozáshoz, s amennyiben a hallgató munkája elnyeri a vállalkozó tetszését, akkor az a képzés elvégzése után alkalmazza is a hallgatót. Így próbálkozunk biztosítani hallgatóink itthon maradását és szülőföldön való boldogulását.

Összegzés

A székelyudvarhelyi Főiskolán történő közgazdászképzés összegzése pár mondatban a következő:

– a főiskolán az oktatás nyelve a magyar, de ugyanakkor az angol és a román nyelv el-sajátítása is kötelező;

-
- európai normáknak megfelelő kreditrendszeren alapú oktatás és osztályozás, ami biztosítja a más tanintézményekkel való kompatibilitást;
  - gyakorlatorientált oktatás, ami magában foglalja a kötelező féléves szakmai gyakorlatot egy vállalkozásnál, valamint feltételezi, hogy a tantárgyak több mint egynegyede esetében a vizsgajegyvet egy benyújtandó szakdolgozat jelenti;
  - saját vállalkozás menedzselésének a lehetősége a tananyag alapján (esettanulmányok, üzleti tervek megírásához szakmai háttér lehet a főiskola);
  - modern tananyag a legkorszerűbb gazdasági szaktárgyakkal (reklámpszichológia, kreatív és médiatervezés, humánmenedzsment, tudásmenedzsment, teljesítmény controlling, változásmenedzsment, stb.), ugyanakkor a tananyag az európai uniós trendek szerint van összeállítva, felkészítve a hallgatókat az uniós csatlakozás kihívásaira;
  - modern oktatási eszközök (számítógéppark, projektorok, stb.), több ezer kötetes gazdasági szakkönyvtár használata;
  - az üzleti élet nyelve az angol: kötelező az angol általános (TELC) és gazdasági szaknyelvvizsga;
  - korunk társadalma információs társadalom: kötelező számítástechnikai szakvizsga (ECDL).

A közgazdász oklevelet (nappali, levelező valamint euromenedzseri) a tatabányai Modern Üzleti Tudományok Főiskolája állítja ki.

A Székelyudvarhelyi Képzési Központ a Magyar Akkreditációs Bizottság által akkreditált oktatási intézmény. Ugyanakkor a Székelyudvarhelyi Képzési Központ akkreditált ECDL és TELC felkészítő- és vizsgaközpont is.

Ami a következő tanévet illeti, főiskolánk készül a Bolognai rendszer bevezetésére. Mivel a Székelyudvarhelyi Képzési Központ egy magyarországi intézmény kihelyezett tagozata, így itt is, a magyarországi felsőoktatási intézményekhez hasonlóan, 2006-tól térünk át az egységes Bolognai rendszer szerinti oktatásra.

Egyed Ákos: Gróf Mikó Imre – Erdély Széchenyije (könyvismertető)

Egyed Ákos frissen megjelent kötete Gróf Mikó Imre életútjáról, nemzetmentési törekveiről, eszméiről, művelődéspolitikai cselekedeteiről születésének 200. évfordulója alkalmából a nagy hazafi életének és gazdag munkásságának méltó összegezése. Az Erdély Széchenyije kitüntető elnevezést, amint azt Egyed is jelezte, már kortársaitól megkapta, nemcsak azért, mert az első erdélyi tudományos testületet, az Erdélyi Múzeum-Egyesületet létrehozta, akárcsak Széchenyi a Magyar Tudományos Akadémiát, hanem, mert minden erőfeszítésével az erdélyi magyar társadalom elmaradottságából való kilábalásáért anyagi javainak egy részét a cél elérésére áldozta. Közös vonásuk, ahogy a szerző mondja: „Szerintünk a legalapvetőbb a gondolkodás, a törekvés, szándék azonossága, a magyarság felemelése Európa fejlett nemzeteinek színvonalára” (172. o.).

Egyed Ákos, kiváló jelenkori történészünk, könyve első részében feltárja gróf Mikó Imre fiatalkorát, diákéveit, családalapítását és álláspontját, magatartását, közéleti tevékenységét a 48-as forradalom sodrában. A kötet nagyobbik része a forradalom utáni abszolútizmus nehéz korszakának küzdelmeit mutatja be, amelyből kitűnik Mikó kimagasló érdeme az erdélyi magyar közösségért vállalt áldozataival. Gróf Mikó felismerte, hogy az oktatás, a gazdasági élet és a tudomány művelésének helyreállítása az erdélyi magyarság megmaradásának a kulcsa. Mindjárt az önkényuralom kezdetén hozzalátott az iskolahálózat és az enyedi Bethlen Kollégium visszaállításához, amelyet a forradalom idején tönkretettek és megszüntettek, és amelynek visszaállítását a forradalomban való részvétel miatt a bécsi iskolügyi miniszter nem engedélyezte. Mikó azonban mégis elérte az 1850-es év végére, hogy beindult az erdélyi református iskolahálózat, és a Bethlen Kollégium visszanyerte régi státusát. Erdély gazdaságának korszerűsítése is érdeklődése középpontjában állt, különösen a mezőgazdaság és közlekedés kérdése vált tevékenységének központi ügyévé. Az erdélyi mezőgazdaság jövőjét az összefogásban látta, és újrალétesítette a forradalom előtt már működő Erdélyi Gazdasági Egyesületet, amelynek elnöke lett, és az is maradt haláláig. Az egyesület jelentős szerepet töltött be a XIX. sz. második felében és a XX. sz. első felében, s csak a kommunista rezsim alatt szünetelt tevékenysége, mert utódszervezete, a Romániai Magyar Gazdák Egyesülete, a 90-es évek elejétől napjainkig igyekszik a gazdák hasznára lenni.

Az abszolútizmus idején erősen küszködött a Várad–Kolozsvár–Marosvásárhely vasútvonalért, azonban Bécs nem hagyta jóvá, mert politikai feltételekhez kötötte az erdélyi vasútvonal engedélyezését, cserébe a hazai alkotmány feladását kérve. A vasutat közlekedési minisztersége alatt (1867–1870) azonban felépítették, de már a Székelyföldet elkerülte.

A kötet gróf Mikó tisztánlátását, szervezőkészségét és áldozatos hazafiságát tárja elénk. Tudta,

hogya a védekezés az abszolutizmus ellen a saját intézményrendszer kiépítésével lehetséges. Mikó ennek az intézményhálózatnak a kialakításához kezd, és haláláig igen eredményesen végzi munkáját. Az intézményhálózat kialakításához tartoztak az iskolák, kollégiumok, a kolozsvári színház, az Erdélyi Gazdasági Egyesület, a vasúthálózat, az egyházak szervezése, az egyetemi oktatás létrehozása, és különös jelentőséggel az Erdélyi Múzeum-Egyesület alapítása, amely integráló szerepet játszott már abban az időben, és kisebb-nagyobb csapásokat átélve, Erdély nem kedvező történelmi viharaiiban időnként szünetelve, ma is végzi áldásos tudományszervező munkáját éppen a kötet szerzőjének, Egyed Ákosnak a vezetése alatt. Ezt a teljesítményt okkal nevezi a szerző a pálya csúcának. Nem véletlen, hogy a kötet második felében a szerző részletesebben taglalja és kiemelt hangsúlyt helyez az Erdélyi Múzeum-Egyesület „megalapításáért vívott küzdelem történeti jelentőségére s a létrehozott Egyesület nemzeti s kultúrtörténeti szerepére.” (151. o.)

Tudománypolitikusként gróf Mikó hatékony erőfeszítést tett a kolozsvári tudományegyetem létrehozásáért is. Ő tárgyalta a miniszterrel s a miniszteri küldöttekkel, s felajánlotta az Erdélyi Múzeum-Egyesület gyűjteményét, amely döntő ér volt a kolozsvári egyetemalapításra (1872).

Gróf Mikó tudományos és tudományszervezési munkásságát azzal értékelte a Magyar Tudományos Akadémia, hogy már 1858-ban tagjává választotta, ezt követően az Akadémia Igazgató Tanácsába választják (1865), de az is gróf Mikó Imre munkásságának nagy elismerését jelentette, hogy az 1967-ben alakult Magyar Történeti Társaság első közgyűlésén elnökévé nevezte ki, és az is maradt haláláig.

E vázlatos ismertetésben csak ízelítőt adhattunk gróf Mikó Imre, az igazi hazafi, tudós és társadalomszervező érdemeiről. Részletesen, magas tudományossággal és élményszerűen találjuk meg mindezt Egyed Ákosnak, a Magyar Tudományos Akadémia külföldi tagjának *Gróf Mikó Imre – Erdély Szécsenyije* című kiváló kötetében, melyre a szerzőn kívül mindannyian büszkélkedhetünk. Egy kiemelkedő forrással gazdagodott történetírásunk.

Somai József

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XXXIII. rész

PÁSZTOR CSABA

A Hivatalos Közlöny I. részének 2005/995–2005/1.146-os számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
3. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;

-
4. privatizáció, kedvezmények kis- és középvallalatok részére, mezőgazdasági pénzkiegyenlítések, tőzsdepiaci normák;
  6. nyugdíjak, ösztöndíjak;
  7. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;
  8. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép-használat;

1.1. A 2005/1.521-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2005/1.055-ös sz. H. K.) a 710-es sz. javítási nyilatkozat változtatását célzó szabályokat tartalmazza, megváltoztatva a 2004/600-as sz. pénzügyminisztérium rendeletet. A rendelet mellékletei a 100-as, 300-as, 301-es sz. új típusnyomtatványokat tartalmazzák, amelyek 2006. 01. 01-től kerülnek forgalomba. A 100-as típusnyomtatványt nem kell leadni abban az esetben, ha az adófizető teljesíti a következő három feltételt: fizetési kötelezettségei vannak; a tartozásai megegyeznek a kifizetési összegekkel; a kifizetés a törvény által előírt határidőn belül történik meg.

1.2. A 2005/165-ös sz. sürgősségi kormányrendelet (2005/1.100-as sz. H. K.) a fiskális eljárási törvénykönyv alapján változtatja meg a 2003/92-es sz. kormányrendeletet.

2.1. Az Országos Egészségügyi Biztosító 2005/221-es sz. rendelete (2005/1.064-es sz. H. K.) az egészségügyi alapba befizetendő összegek kiszámítására vonatkozó módszertani normákat tartalmazza, továbbá a kifizetési határidőt, valamint a típusnyomtatványokat.

2.2. A 2005/158-as sz. sürgősségi kormányrendelet (2005/1.074-es sz. H. K.) a szabadságokat és az egészségügyi alpból fizetendő összegeket szabályozza. 2006. 01. 01-től az adófizetők 0,75%-ban számítanak a fizetési alapra, amit a szabadság és az egészségügyi alpból kifizetendő összegek céljára használnak fel (betegségek megelőzésére és betegség kifizetésére, szülési szabadságokra, a beteg gyerek felvigyázására 7 éves korig).

2.3. A 2005/171-es sz. sürgősségi kormányrendelet (2005/1.126-os sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a 2002/346-os sz. törvényt a munkabaleseti védelmet és a munkaügyi betegségeket illetően.

3.1. A 2005/1.638-as sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2005/997-es sz. H. K.) az ÁFÁ-t illetően ír elő egységesítési szabályokat. A fenti rendelet megváltoztatja és kibővíti a 2005/520-as sz. pénzügyminisztériumi rendeletet az ÁFA-nyilatkozat (300-as sz.) hibás adatainak a kijavítására vonatkozó módszertani normákat illetően.

3.2. A 2005/1.880-as sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2005/1.144-es sz. H. K.) jóváhagyja az ÁFA visszaigénylésére vonatkozó módszertani normákat külföldi finanszírozás esetén. A mellékletében a visszaigénylésre és az ÁFA-mentességre vonatkozó új típusnyom-

---

---

tatványok szerepelnek.

4.1. A 2005/1.318-as sz. kormányhatározat (2005/998-as sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a 2001/1.211-es sz. határozatot a kis- és középvállalatok kölcsöneit kezelő Országos Jótállási Alap létesítését illetően.

4.2. A 2005/357-es sz. törvény (2005/1.115-ös sz. H. K.) tartalmazza az árutózsde működésére vonatkozó jogszabályozást.

6.1. A 2005/148-as sz. sürgősségi kormányrendelet (2005/1.008-as sz. H. K.) előírja a család segítését gyereknevelés céljából. A rendelet, amelyet 2006. 01. 01-től kell alkalmazni, arra kötelezi az anyát, aki két évi gyereknevelési szabadságot szeretne kivenni, hogy a gyerek megszületése előtti utolsó évben 12 át hónapon dolgozzon. A 2003/571-es sz. adótörvény szerint az adózandó havi jövedelem 2006-ra 800 lej, 2007-től pedig 600 lej. Ezért a munkáltató több igazoló okmányt és kérelmet kell beadjon a nyugdíjostálya (a gyerek nevelésén lévő alkalmazott).

6.2. A 2005/319-es sz. törvény (2005/1.010-es sz. H. K.) hatályon kívül helyezi a 2-es sz. cikkely 5-ös sz. alpontját a 2004/376-os sz. magánösztöndíj-törvényt illetően .

7.1. A 2005/1.714-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2005/1.042-es sz. H. K.) az 1997/831-es sz. kormányhatározat alkalmazását tartalmazza, a pénzügy- és könyvvitel területén előírt típusnyomtatványokat és az ezek kitöltésére és használatára való módszertani normákat. A rendelet szerint a pénztári számla (bon fiscal) csak kifizetési okmány, minden esetben kötelező a számla (factura), kivételt képeznek a benzinkutaktól származó pénztári számlák, akkor, ha ezek kibocsátó-bélyegzővel el vannak látva és tartalmazzák a vevő nevét és az autó forgalmi rendszámát. 2006. 01. 01-től nem használható a mellékletben megnevezett 22-es sz. okmány.

8.1. A 2005/312-es sz. törvény (2005/1.008-as sz. H. K.) tartalmazza a földterületekre való tulajdonjog megszerzésére vonatkozó jogszabályozást a külföldi személyek, a honpolgárság nélküliek, valamint a jogi személyek esetén. A fent említett személyek Románia EU-s csatlakozása után 5 évvel tudják megszerezni a földterületekre való tulajdonjogukat és jogukat fiókvállalatok létesítésére, valamint a csatlakozás után 7 évvel a mezőgazdasági- és erdőterületekre. A jogszabályozást nem alkalmazzák azon gazdálkodók esetén, akik független tevékenységeket fejtenek ki.

HÍREK

1. 2005. november 25-én 14.00 órakor került sor az „Az EU házhoz jön – adópolitika és az euró bevezetésének esélyei” gazdasági fórumra, melyen több mint 150 gazdasági szakember, politikus és gazdasági kérdések iránt érdeklődő vett részt.

Nemcsak a téma aktualitása, hanem a neves előadók és a szervezők is hozzájárultak ennek a gazdasági fórumnak a sikeréhez. A rendezvény székhelye Kolozsvár, a Transilvania szálló Madrigál terme volt. Szervezői a Magyar Köztársaság Kolozsvári Főkonzulátusa, a Magyar Köztársaság Gazdasági és Közlekedési Minisztériuma, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság és az Önkormányzati Management Alapítvány. Társaságunk a konferencia szakmai háttérét biztosította.

2. 2005. december 2-án ötödik alkalommal került megrendezésre a **Kolozsvári Magyar Üzletember Est** a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciójának (RIF) szervezésében, mely immár Kolozsvár üzleti életének rendszeres eseményét képezi. A rendezvény az elmúlt években töretlenül növekvő érdeklődésnek örvendett, résztvevőinek száma elérte a 100-at. A rendezvényt Ciotlaus Pál, a RIF elnöke és Somai József, az RMKT elnöke nyitotta meg, ezt követte az est védnökének, az OTP Románia vezérigazgatójának, Hárshgyi Frigyes köszöntője és szakmai expozéja. A köszöntők után a rendezvény kiemelkedő programja, a borkóstoló következett, mely a résztvevők borkultúrájának bővítésével egy időben hangulatoldó és -teremtő esemény volt. A borkóstolót profi modern táncok követték. A résztvevők ez alkalommal a kolozsvári Bolyai Borpince borait ismerhették meg. Az V. Kolozsvári Magyar Üzletember Est kiváló alkalom volt a személyes és üzleti kapcsolatok kulturált és kellemes környezetben való kialakítására.

3. Az RMKT országos elnöksége a helyi szervezetek elnökeivel **gyűlést tart FEBRUÁR 4-én 11 órai** kezdettel Kolozsváron, az RMKT székházában.

Napirendi pontok:

1. 2%-os hozzájárulás az RMKT működéséhez és programjai végrehajtásához
2. javaslatok az RMKT országos és a helyi szervezetek 2006-os évi tevékenységüket illetően
3. tagsági díj és tagsági könyvek kérdése
4. helyi szervezetek jogi helyzete, pályázási lehetőségek, pénzügyi nyilvántartás stb.
5. egyetemek, főiskolák, közgazdász szervezetek bevonása, kapcsolatfelvétel

4. A Romániai Magyar Közgazdász Társaság (RMKT) elnökségi gyűléséről – Kolozsvár, 2006. január 6. – (tájékoztató) Az RMKT országos elnöksége (Somai József, Kerekes Jenő,

Coltea Tibor, Debreczeni János, Szécsi Kálmán, Ciotlaus Pál, Zemba Orsolya), a nagyváradi szervezettel (Király Csaba képviselőjében) közösen 2006. január 6-án elnökségi gyűlést tartott.

A gyűlés napirendi pontjai: 1. Tájékoztató elemzés a székelyudvarhelyi 2005-ös évi, szeptemberben megrendezett Közgazdász Vándorgyűlés elszámolásáról; 2. tevékenységi beszámoló az RMKT és az RMKT Ifjúsági Frakciója (RIF) 2005. szeptember – december időszakáról; 3. könyvtár helyzete, megyék jogi személyisége kérdésének elemzése (bejegyzés, pályázatok); 4. A 2006-os évi Közgazdász Vándorgyűlésének megszervezése; 5. munkamódszer, elnökségi feladatleosztás, 6. 2006-os évi tevékenységi tervezet; 7. a 2%-os hozzájárulás az RMKT tevékenységéhez; szponzorizálás;

1. A 2005-ös évi Közgazdász Vándorgyűlés elszámolása

Az RMKT 2005. szeptember 23–24. között Székelyudvarhelyen szervezte meg XIV. Közgazdász Vándorgyűlését. A rendezvény központi témája: Gazdaságpolitikai alternatívák – Románia felzárkózási esélyei. A visszajelzések és az elszámolás alapján a XIV. Vándorgyűlés sikeresnek tekinthető és anyagilag kiegyensúlyozottnak könyvelhető el.

2. Tájékoztató az RMKT és RIF tevékenységéről (szeptember – december): RMKT; nov. 18–19. – Meghívottként való részvétel a Csíkszeredában szervezett román–magyar Világgazdaságkutató Intézetek találkozáján; nov. 25: Az EU Házhoz Jön – az RMKT, közös szervezésben az RMDSZ-szel, GKM-mel és a Magyar Konzulátussal, Társaságunk a szakmai háttérrel biztosította; részvétel a Budapesti Bölöni Farkas Sándor Alapítvány tíz éves jubileumi ülésén Budapesten; a RIF által dec. 2-án szervezett V. Kolozsvári Magyar Üzletemberek Estjének szervezése; szervezési munkálatok a 2006. február 17–19-e között sorra kerülő, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciója által szervezett logisztika konferenciára Nagyváradon (lásd alább a programot).

3. A könyvtár helyzete, megyék jogi személyisége (bejegyzés), pályázatok: e napirendi pont megbeszélése során az elnökség a következő **határozatokat** hozta:

– **A 26-os törvény 13. cikkelye** alapján 2006. január 1-től minden helyi szervezet köteles nyilatkozatot küldeni a pénzügyi forgalmáról (be nem jegyzett fiókszervezetek a hónap végi lekönyvelt nyersmérleget, bejegyzett fiókszervezetek az év végi lekönyvelt nyersmérleget juttatják el az országos szervezethez).

– **Tagsági díj** : 5 RON hónaponként, melyet a helyi szervezetek gyűjtik össze, az országos szervezetnek fizetik be, melyből a bejegyzett fiókszervezetek saját működésükre visszatartanak 2,5 RON-t.

– **Tagsági könyvek megújítása, nyilvántartása, készítése és elküldése az országosnak, kötelező minden fiókszervezet számára.**

– **A pályázati nyilvántartás vezetése az országos ügyvezetésre tartozik (felelős: Zemba Or-**

---

solya), a helyi szervezetek bejegyzik pályázatukat az országos ügyvezetéshez.

4. A 2006-os évi Közgazdász Vándorgyűlés szervezése

Az RMKT a nagyváradai szervezetével közösen 2006. október 6–8. között Félixfürdőn szervezi meg a XV. Közgazdász Vándorgyűlést. A rendezvény témája: A globalizáció hatásai Európa felzárkózó gazdaságaira. A plenáris üléseket követően három szekcióban zajlanak a munkálatok: 1. A külföldi tőke a román bankrendszerben (szekcióvezető: Szécsi Kálmán); 2. Kis- és középvállalkozások lehetőségei a globalizált világban (szekcióvezető: Debreczeni János); 3. Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv – alternatíva a globalizációra? (szekcióvezető: Coltea Tibor);

5. Funkciók/feladatok leosztása az RMKT elnökségén belül

Az RMKT országos vezetősége hat tagból áll: egy elnökből és négy alelnökből valamint egy tiszteletbeli elnökből. Az alelnökök felelősségei: Zemba Orsolya ifjúsági alelnök (felel a RIF működéséért); Coltea Tibor pénzügyi alelnök (az RMKT pénzügyeiért felelős); Debreczeni János helyi szervezetekért felelős alelnök (feladata a helyi szervezetek vezetőivel való kapcsolattartás, a helyi szervezetek szakmai és pénzügyi tevékenységeinek ösztönzése és követése); Szécsi Kálmán oktatási és képzési alelnök (felel az RMKT oktatási és képzési tevékenységéért). Az elnök feladata: képviselő, működtetés, a tevékenységek összehangolása, publikációk, kutatás.

Határozat: A hatékony működés fenntartása érdekében közös megegyezés alapján, az alapszabályzat betartásával, az RMKT országos vezetősége legkevesebb negyedévenként gyűlést tart.

5. Az RMKT 2006-os évi tevékenységének tervezete

– Január – december: a Közgazdász Fórum havi kiadása és akkreditálásának kezdeményezése

– Január – március: a szövetségi kutatócsoport szakmai tevékenységének befejezése, kötet kiadása

– Január – december: tanulmánykötetek kiadása: *Brassai, a közgazdász, Magyar–román gazdasági szakszótár* elkészítésének beindítása, *Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás múltjából III.* kötetének kiadása

– Január – augusztus : Vidékfejlesztés hitelezési politikája (kutatás)

– Február 10–12.: RIF sítábor Gyimesközéplokon

– Február: 2%-os kampány beindítása, szponzorizálás

– Március: könyvelési tanfolyam megismétlése

– Március – április: EU-s felkészítők, pályázati tréningek (EU-trendek)

– Április 7–9: RIF Ifjú Közgazdász Találkozó, Kolozsvár

-
- Könyvismertető a kiadványokról
  - Könyvek beszerzése a könyvtár számára
  - Kiadványok, szótár stb. értékesítése
  - Mappák készítése a rendezvények számára
  - Részvétel az MKT vándorgyűlésen
  - Október 6–8.: RMKT Vándorgyűlés, Félixfürdő
  - A helyi szakemberek bekapcsolása a *Közgazdász Fórum* működtetésében
  - December: RIF Üzletember Est
  - Pályázás programokra, rendezvényekre, működésre

6. A 2%-os hozzájárulás az RMKT tevékenységéhez

A 2003/571-es sz. adóügyi törvény (2004/138-as sz. H. K.) 84-es cikkelye újabb forráslehetőséget biztosít a civil szervezetek számára, mely a tagság, illetve a szimpatizánsok hozzájárulására alapoz. E törvényt kihasználva bármely közgazdász és RMKT-tag hozzájárulhat tevékenységünk előrelépéséhez, ugyanis a törvény alapján minden személy saját maga rendelkezhet az évi jövedelemadójának 2%-ával, melyet nonprofit szervezetek támogatására fordíthat. Az RMKT a törvény lehetőségeinek népszerűsítését két irányban vállalja fel: 1. népszerűsíteni a törvény nyújtotta lehetőséget bármely civil szervezet és magyar nemzetiségű román állampolgár körében, annak érdekében, hogy a romániai magyar civil szféra minél jobban ki tudja használni ezt a lehetőséget; 2. népszerűsíteni és bevonni az RMKT tagságát a Társaságunk életképesebb működésért. Alkalmazott módszerek: helyi szervezeteken keresztül megkeresni személyesen a tagokat, azok rokonait, barátait kollégáit és azoknak segítséget nyújtani az adóbevallásnál, rövid reklámok sugárzása helyi TV-ben és rádióban, újságban stb.

Társaságunk adatai:

Megnevezés: Asociația Economiştilor Maghiari din România

Cím: 400440 Cluj Napoca, str. Aurel Suceiu, nr.12, jud. Cluj

Adószám: 6316895

Bankszámlaszám: RO79RNCB2200000088780001, Bank: BCR Cluj

Támogatásodat, mellyel hozzájárulsz a közgazdászok közös céljainak eléréséhez, előre is köszönjük!

Rezumatul revistei

Oferte

JÓZSEF SOMAI

Primul număr al Forumului Economiștilor din acest an aduce o formă nouă a revistei și devine comună a asociației noastre și secției maghiare ai Facultății de Științe Economice și Gestionare Cluj-Napoca. În continuare în introducere se prezintă conținutul materialelor apărute în acest număr al revistei, ce se poate citi în scurte rezumate prezentate în continuare.

***

Comerțul exterior și protecționismul

FERENC SZABOLCS GÁSPÁR

Liberalizarea și dezvoltarea graduală a comerțului mondial este capitalul obiectiv atât al Uniunii Europene cât și al Organizației Mondiale de Comerț. În ciuda numeroaselor rezultate obținute în acest domeniu nu putem afirma că comerțul mondial este complet liberalizat.

În această lucrare s-a încercat să se dea un răspuns la întrebarea: unde se află România în această liberalizare? În acest scop am făcut o estimare al gradului de protecționism al României cu ajutorul unor indicatori folosiți atât de către OMC, OECD cât și de Banca Mondială. Prin aceste metode se estimează mai ales protecția tarifară. Deși s-au înregistrat scăderi constante ale acestui indicator, putem afirma că protecția tarifară a țării noastre în comparație cu cea a țărilor învecinate și a UE este ridicată. S-a examinat totodată și protecția netarifară a țării noastre, despre care se poate spune că este relativ redus.

***

Sistemul “Bonus-Malus” în asigurările obligatorii de răspundere civilă auto

ZSOLT AMBRUS

Sistemul Bonus-Malus este utilizat în majoritatea țărilor pe plan mondial, mai ales la asigurările obligatorii de răspundere civilă auto (RCA) și asigurările CASCO. Noțiunea provine din limba latină, bonus având semnificația de reducere a primei de asigurare în cazul în care asiguratul nu comite fapte generatoare de daune în perioada de observație,

---

iar malus însemnând majorarea primei de asigurare atunci când asiguratul comite fapte care atrag după sine plata unor despăgubiri din partea asiguratorului. În unele țări se utilizează un sistem Bonus-Malus unic, impus de către stat, în alte țări se utilizează fie sistemul Bonus, fie Malus, ori o combinație a celor două sisteme, fără implicația statului. Lucrarea mea prezintă un studiu despre utilizarea sistemului Bonus-Malus la asigurările RCA în diferite țări ale lumii. Am studiat mai detaliat utilizarea acestui sistemului în Ungaria, deoarece în România încă nu s-a introdus sistemul Bonus-Malus și deoarece și în România vor să adopte sistemul utilizat în Ungaria.

***

Descrierea situației actuale privind piața energiei electrice și a piețelor complementare

MELINDA REIKLI

Autoarea lucrării oferă o imagine concludentă, actuală asupra pieței energiei electrice din România. În partea introductivă abordează problematica schimbării rolului statului în privința dreptului de proprietate și de managementul acestei ramuri în perioada de tranziție. În perioada pre-aderării la Uniunea Europeană liberalizarea pieței energiei electrice este în curs de desfășurare, dar încă sunt necesare efectuarea unor reforme pentru crearea unei piețe de competiție reale. Prezentarea se referă atât la descrierea funcționării pieței spot, cât și la piața zilei următoare – PZU –, precum și la piața certificatelor verzi. Din lucrare putem obține informații detaliate privind actorii actuali al pieței energiei electrice din România.

***

Învățământul economic la Odorheiul Secuiesc

LÁSZLÓ GERÉB

În acest articol autorul descrie activitatea Școlii Superioare de Științe Manageriale Moderne din Odorheiul Secuiesc. Această școală este patronată încă de la înființare (1998) de Școala Superioară de Științe Manageriale Moderne din Tatabánya, Ungaria, și acreditarea școlii s-a acordat de organele competente maghiare. Din articol aflăm că în prezent la această școală învață în specialitate de economiști aproape 300 de studenți, din care 112 la cursurile de zi, 55 la fără frecvență și 55 la specialitatea euromanagerială. Conducerea școlii face eforturi pentru pregătirea competitivă a studenților acestei școli.

***

Egyed Ákos: Gróf Mikó Imre – Széchenyi al Ardealului

JÓZSEF SOMAI

A apărut recent cartea în limba maghiară a lui Egyed Ákos (renumit istoric clujean) cu titlul Gróf Mikó Imre – Széchenyi al Ardealului (Gróf Mikó Imre – Erdély Széchenyije) cu ocazia aniversării a 200 de ani de la nașterea renumitului om de știință ardelean din secolul al XIX-lea. Autorul în cartea sa prin 255 de pagini prezintă bogata activitate a acestui cărturar, care neprecupețit s-a dedicat spiritual și material scopului de a scoate din stare de înapoiere a populației din Ardeal. La numele său se leagă reînființarea Societății Gospodarilor din Ardeal (1854), înființarea Societății Muzeului Ardelean (1859) și alte instituții culturale, economice și științifice din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Cartea este un izvor de surse istorice foarte important pentru cei interesați.

***

Noutăți în legislația economică și financiară

CSABA PÁSZTOR

Noutățile economice și financiare publicate în edițiile 47/2005 – 235/2005 ale Monitorului Oficial cuprind următoarele teme:

1. impozitare, declarație pe venit global
2. amortizarea mijloacelor fixe, estimare
3. contracte de muncă, sume plătite pentru salarii
4. taxă vamală, TVA, accize, spălare de bani, impozit pe profit
5. privatizare, reduceri/subvenții pentru întreprinderile mici și mijloci, compensațiile bănești din agricultură, normele de pe bursa de valori
6. auditare finacială, control contabil
7. pensii, burse
8. norme de contabilitate, funcționarea cooperativelor de credit
9. solicitarea imobililor și a terenurilor, obligațiile pompierilor, utilizarea casei fiscale
10. călătorie în străinătate, numele de localități, protecția consumatorului, înregistrarea societăților comerciale.

***

Comunicări

1. Asociația noastră, împreună cu alte organisme de stat și civile, au organizat o conferință științifică reușită la Cluj-Napoca în ziua de 25.11.2005 la Belvedere cu titlul „UE a sosit în casă – politica fiscală și șansele introducerii moneda-EURO”.
  2. Tot la Belvedere din Cluj-Napoca în ziua de 03.12.2005 a avut loc al IV-a întâlnire a
-

întreprinzătorilor mici și mijlocii cu o participare de circa 100 de persoane.

3. Consiliul de conducere al AEMR la 04.02.2006 la Cluj-Napoca organizează o ședință cu președinții filialelor asociației în vederea organizării activității pe anul 2006.

4. Consiliul de conducere al AEMR în ziua de 06.01. a.c. a ținut ședința ordinară trimestrială cu următoarele puncte din ordinea de zi: Informare privind rezultatele conferinței anuale care a fost ținută la data de 23-23 sept. 2005 la Odorheiul Secuesc; Informare privind activitatea asociației în perioada septembrie-decembrie 2005; Situația juridică a bibliotecii și a filialelor județene; Problema organizării Conferinței anuale din 2006; Metodă de muncă și repartizarea sarcinilor pe membrii Consiliului de conducere; Schița activității asociației pe anul 2006; Contribuția de 2% din impozitul pe venit personal. În continuare sunt înșirate hotărârile Consiliului de conducere al asociației.

5. Conferința anuală a asociației pe anul 2006 se va ține la Felix din Județul Bihor în zilele de 6-8 octombrie cu tema: Efectele globalizării asupra țărilor cu economia în curs de aderare.

6. Se aduce la cunoștința celor interesați pentru consultare schița activității asociației pe anul 2006.

7. Secția de tineret a asociației noastre organizează o conferință științifică la Oradea în zilele de 17-19 februarie a.c. cu titlul „În ce măsură pot micșora cheltuielile logistice față de concurență” și totodată face invitația de participare la acest eveniment interesant. Înscrierea la conferință se face la sediul asociației (vezi prima pagină din revistă).

8. Invită membrii și simpatizanții asociației la participarea finanțării asociației prin contribuția oferită de 2% din impozitul pe venit personal al anului 2005.

Contents

Foreign trade and protectionism

FERENC SZABOLCS GÁSPÁR

This essay makes an attempt at answering the question: What is Romania's situation in this liberalization? In this regard the degree of protectionism in Romania has been estimated with the help of some indicators used by the OMC, OECD as well as by the World Bank. In these ways there is estimated in particular the tariff protection. In spite of the fact that there have been recorded constant lowerings of this indicator we can say that in comparison to the neighboring countries and the EU the tariff protection in our country is high. We have also analyzed the non tariff protection of our country about which we can say that it is relatively reduced.

***

"Bonus-Malus" system within the insurance of compulsory driving responsibility

ZSOLT AMBRUS

The Bonus-Malus system is worldwide used in the majority of the countries especially within the compulsory insurance of civil driving responsibility (RCA) and CASCO insurance. The notion has its origin in Latin, bonus meaning the lowering of insurance premium in case the insurant does not commit anything that would cause damages in the time of observation. Whereas malus means the increase of the insurance premium when the insurant does something that involves compensation payments from the insurer. In some countries there is used only one Bonus-Malus system imposed by the state, while in other countries they either use the Bonus system or the Malus one or a combination of both, but without imposition of the state. My study presents the use of the Bonus-Malus system for RCA in different parts of the world. I have minutely studied the use of this system in Hungary because Romania has not yet introduced it and because it is our country's aim to adopt it.

***

Description of the present situation regarding the electricity and complementary markets

MELINDA REIKLI

The author of the study provides the conclusional and up-to-the-minute image of the electricity market in Romania. In the introduction she tackles with the problem of role change of the country in what the ownership rights and the management of this branch is concerned in the period of transition. In the time of pre-adhesion to the European Union the liberalization of the electricity market is in process but there is still needed the making of several reforms to create a real competitive market. The presentation refers to the description of the spot market functioning as well as to the next day market (NDM) and to the green certificates market. From the study we can gain detailed information regarding the present members of the electricity market in Romania.

***

Economical education in Odorheiu Secuiesc

LÁSZLÓ GERÉB

In his article the author describes the activity of the College of Modern Management Sciences from Odorheiu Secuiesc. This college is sponsored from its foundation (in 1998) by the College of Modern Management Sciences from Tatabánya, Hungary. The school has been authorized by the competent Hungarian organs. From this article we find out that at this moment about 300 students are learning to become specialized economists. 112 of them attend day courses, 55 learn with no attendance and 55 are specialized in euro-management. The school board makes efforts to prepare students to be able to compete.

***

Ákos Egyed: Earl Imre Mikó - Transylvania's Széchenyi

JÓZSEF SOMAI

Ákos Egyed's book entitled Earl Imre Mikó - Transylvania's Széchenyi (Gróf Mikó Imre - Erdély Széchenyije) has recently been published. The author is a famous historian from Cluj and his book marks the 200th anniversary of the birth of the famous Transylvanian scientist from the 19th century. Through the 255 pages the writer presents the rich activity of this scholar who unconditionally dedicated his soul and money to the goal of lifting up the population of Transylvania from a status of retrieval. To his name connects the re-foundation of the Transylvanian Farmers' Society (in 1854), the foundation of the

---

Transylvanian Museums' Society (in 1859) and of the cultural, economical and scientific institutions from the 2nd half of the 19th century. The book is a spring of very important historical resources for those interested.

***

Novelties of the field of economical & financial law

CSABA PÁSZTOR

In the editions 563/2004-1283/2004 ad 1/2005-46/2005 of the 1st part of the official gazette was published some economical and financial news. This contains the following topics:

1. tax payment, tax return
2. amortization of fixed asset, appraisal
3. pay contracts, sums for wages
4. customs, vat, tax for luxury, money laundry, profit tax
5. privatization, advantages/discounts for small and middle size companies, economical money leveling, stock market norms
6. financial auditing, examinations of record keeping
7. pensions, scholarship
8. record, keeping norms, functioning of credit co-operations
9. claim of estates and land, obligations of the fire department, cash register
10. travelling abroad, names of localities, protection of the customer entry of commercial companies.

translated by Darvas Noémi

Cuprins

József Somai:	
Oferte	3
Ferenc Szabolcs Gáspár:	
Comerțul exterior și protecționismul	5
Zsolt Ambrus:	
Sistemul “Bonus-Malus” în asigurările obligatorii de răspundere civilă auto	19
Melinda Reiki:	
Descrierea situației actuale privind piața energiei electrice și a pietelor complementare	31
László Geréb:	
Învățământul economic la Odorheiul Secuiesc	43
József Somai:	
Egyed Ákos: Gróf Mikó Imre – Széchenyi al Ardealului	48
Csaba Pásztor:	
Noutăți în legislația economică și financiară	49
Comunicări	52
Rezumatul revistei în limba română și engleză	56

Contents

József Somai:	
Offers	3
Ferenc Szabolcs Gáspár:	
Foreign trade and protectionism	5
Zsolt Ambrus:	
"Bonus-Malus" system within the insurance of compulsory driving responsibility	19
Melinda Reikli:	
Description of the present situation regarding the electricity and complementary markets	31
László Geréb:	
Economical education in Odorheiu Secuiesc	43
József Somai:	
Ákos Egyed: Earl Imre Mikó - Transylvania's Széchenyi	48
Csaba Pásztor:	
Novelties of the field of economical & financial law	49
News	52
Content of the paper in Romanian and English	56
